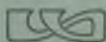

SPRAWOZDANIE LICEUM ŻEŃSKIEGO W. NIEDZIAŁKOWSKIEJ

za rok szkolny 1904/5.

TREŚĆ:

- I. Kronika Zakładu.
- II. Dzień rozdania świadectw dojrzałości i mowy przy tej sposobności wypowiedziane.
- III. Skład grona nauczycielskiego.
- IV. Materiał naukowy.
- V. Tematy zadań piśmiennych.
- VI. Zbiory naukowe.
- VII. Klasyfikacja.
- VIII. Przepisy szkolne.
- IX. „O czci Matki Boskiej w narodzie naszym“ odczyt uczenicy kl. VI-ej Zofii Lewakowskiej przy sposobności zamknięcia roku jubileuszowego N. P. N. M. P.
- X. Spis książek.

LWÓW — Nakładem W. Niedziałkowskiej — 1905

Z Drukarni „Polonia“ we Lwowie, ul. Trzeciego Maja 11.

nr. 995

SPRAWOZDANIE

LICEUM ŻEŃSKIEGO

W. NIEDZIAŁKOWSKIEJ

za rok szkolny

1904/5.

TREŚĆ:

- I. Kronika Zakładu.
- II. Dzień rozdania świadectw dojrzałości i mowy przy tej sposobności wypowiedziane.
- III. Skład grona nauczycielskiego.
- IV. Materiał naukowy.
- V. Tematy zadań piśmiennych.
- VI. Zbiory naukowe.
- VII. Klasyfikacja.
- VIII. Przepisy szkolne.
- IX. „ O czci Matki Boskiej w narodzie naszym*” odczyt uczenicy kl. VI-ej Zofii Lewakowskiej przy sposobności zamknięcia roku jubileuszowego N. P. N. M. P.
- X. Spis książek.

LWÓW — Nakładem W. Niedziałkowskiej — 1905

Z Drukarni „Polonia“ we Lwowie, ul. Trzeciego Maja 11.

ms. inser.
Spr. 153

KRONIKA ZAKŁADU.

Sprawozdanie niniejsze uważać należy za pierwsze, gdyż dopiero w tym roku szkolnym 1904/5 mieliśmy pełne VI-klasowe liceum wraz z klasą przygotowawczą, która odpowiada klasie V-tej ludowej, a uczennice ostatniego roku teraz właśnie na podstawie reskryptu Ministerium z dnia 15. kwietnia 1905 do l. 13.356, złożyły pierwszą w kraju naszym maturę licealną.

Dążeniem naszym jest, by nowy ten u nas typ szkoły średniej odpowiedział swemu zadaniu, by dawał gruntowne wykształcenie uczennicom, które ze zdobytemi tu wiadomościami wejdą w życie i przygotowywał odpowiednio do dalszego zdobywania wiedzy te, które zapragną pójść na uniwersytet, a do czego matura licealna daje im prawo.

Utworzono klasę przygotowawczą w tym celu, aby do liceum szły dziewczynki starsze i umysłowo dojrzsze, by mogły bez szkodliwego dla ich zdrowia umysłowego natężenia opanować materiał naukowy i otrzymać rezultat ministerjalnem rozporządzeniem dla szkół średnich zakreślony.

Ponieważ dotąd nie było podręczników odpowiadających potrzebom liceum, przeto na polecenie c. k. Rady szkolnej krajowej tutejsze grono nauczycielskie zajęło się opracowaniem książek, wyłącznie dla użytku liceów przeznaczonych. W druku znajduje się obecnie polecona przez Radę szkolną Zoologia prof. Dra Limbacha, która z początkiem no-

wego roku szkolnego wprowadzoną będzie. Prof. Siwak pracuje nad podręcznikiem do historii powszechnej, której tom I-szy, t. j. historia starożytna już jest na ukończeniu, a prof. Dr. Sawicki ma również przygotowaną do druku Fizykę na klasę III.

W ciągu tegoż roku szkolnego 1905/6 wydany zostanie podręcznik do nauki języka francuskiego dla niższych klas licealnych, zastosowany do pojęć i potrzeb polskich dzieci.

Nowych uczenic przybyło do Zakładu stosunkowo niewiele; odstrasza je bowiem klasa przygotowawcza i egzamin wstępny, który odbywać się musi na podstawie reskryptu W. Rady szkolnej krajowej.

Rok szkolny 1904/5 rozpoczął się dnia 3. września. W dniu tym katecheta liceum, ks. Śledziowski, odprawił w kapliczce zakładowej Mszę św., po której zwrócił się do uczenic z gorącymi słowami zachęty do pracy i życzeniem błogosławieństwa Bożego. Po nabożeństwie odczytano uczniom przepisy szkolne, które na końcu tego sprawozdania zamieszczamy.

Odbyta w miesiącu styczniu 1905 r. wizytacja Zakładu przez c. k. inspektora szkół średnich JW. Pana Radcę Dra Majchrowicza wypadła dla Zakładu jak najkorzystniejszej, a Rada szkolna krajowa wyraziła z okazji tejże lustracji uznanie Dyrektorce liceum i całemu Gronu nauczycielskiemu.

W roku ubiegłym, tak jak przez cały czas dotychczasowego istnienia Zakładu, starano się wyzyskać każdą sposobność, by poza obowiązkową nauką szkolną dostarczyć uczniom podniosłych wrażeń, aby rozwijać w nich szczerą religijność, gorącą miłość Ojczyzny, budzić poczucie obowiązków względem społeczeństwa, jakoteż żywe zainteresowanie się sprawami ogół obchodzącemi. W wielkiej sali Zakładu zgromadzały się uczennice w każdą sobotę przed 9-tą, by wysłuchać Ewangelii i egzorty ks. Katechety. W maju spędzały codziennie kilka chwil przed nauką u stóp ołtarza Najświętszej Maryi Panny na modlitwie, której przewodniczyła Przełożona Zakładu. W marcu (od 22. do 25.) przez trzy dni słuchały świątłych i podniosłych nauk rekolekcyjnych, udzielonych im przez Najprzewielebniejszego Księdza

Arcybiskupa Teodorowicza, który w wielkiej dobroci i łaskawości nie żałuje swego drogiego czasu, by oświecić i ogrzać młodociane dusze. Z rąk dostojnego Arcypasterza przyjęło w czerwcu piętnaście uczenic z najniższych dwóch klas licealnych pierwszą Komunię św. u SS. Franciszkanek.

Obchodzony przez świat katolicki jubileusz Niepokalanego Poczęcia N. M. P. uczęły uczennice, należące do związanego pod kierownictwem Najczcigodniejszego Ks. Arcybiskupa Teodorowicza „Kółka Dzieci Maryi“ urządzeniem uroczystego obchodu. Po wygłoszeniu przez uczennicę najwyższej klasy odczytu „O czci N. M. P. w Polsce“, po śpiewie i deklamacyi urozmaiconej zastosowanymi do chwili żywymi obrazami, odegrały dziewczynki obrazek sceniczny z czasów oblężenia Częstochowy, napisany przez p. Kl. Sternalównę, nauczycielkę Zakładu. I tym razem zaszczylił Zakład Swą obecnością Najprzew. Ks. Arcybiskup Teodorowicz. I znowu przy tej sposobności usłyszały uczennice z ust Najdostojniejszego Arcypasterza podniosłe słowa, jak czcić i kochać Boga, jak nieść ludziom życie w ofierze, jak z myślą zwróconą w zaświaty troskać się o najpowszedniejsze bliźnich swych i braci potrzeby, jak z trudem i pracą codzienną łączyć nadprzyrodzone życie duszy. Wobec Maryi, Królowej korony polskiej, niejedna zobowiązała się w duchu do wiernej służby Bogu i Ojczyźnie. A promieniejące ze wzniosłych słów ciepło uczucia i światło rozumu padło na podatne do przyjmowania wszelkiego dobra i piękna serca i umysły.

By zespolić i połączyć pracę nad własnym kształceniem z pragnieniami i dążeniami ogółu, by przyzwyczaić do patrzenia na codzienne obowiązki z szerszego stanowiska Polek-obywaterek, by nadać nauce pewną cechę aktualności, a nie dozwolnić na zacieśnianie i wyodrębnianie się, przy każdej sposobności mówiono z uczenicami o tem, co się wśród nas dzieje, zapoznawano je z objawami życia narodowego i społecznego. Tematy do zadań zwłaszcza polskich tak dobierano, by były nietylko ćwiczeniami ortografii i stylu, ale aby służyły zwłaszcza w starszych klasach za wyraz przekonań, dały sposobność wypowiedzenia własnego sądu i zdania.

Jak zwykle, tak i w tym roku obchodziły uczennice uroczyste rocznice narodowe 29-go listopada i 3-go Maja.

O powstaniu mówił w gorących słowach prof. KucharSKI, a w wielkiej uprzejmości i dobroci swej prof. Uniwersytetu p. Dr. Dembiński mówił o znaczeniu Konstytucji 3-go Maja. Piękne jego przemówienie, jak i panujący w Zakładzie tego dnia nastrój, powinien wyrobić u słuchaczek to przekonanie, iż branie udziału w świętach i obchodach narodowych jak z jednej strony jest potrzebą serca, tak z drugiej strony jest obowiązkiem wobec innych, bo wtedy tem łatwiej podzielić się z nimi tem, co w duszy naszej najlepszego i najszlachetniejszego nosimy.

W październiku wzruszone i zachwycone obrzucały ^{kwiatami} (wraz z innymi kolumnę Adama. W czerwcu uczęły porankiem uroczystym pamięć pisarza, co jeden z pierwszych w Polsce przemówił w utworach swoich ojczystym językiem i otworzył skarbiec narodowej literatury naszej. Kim był Rej, w czem jego zasługa — powiedziała w odczycie swym uczennica V. kl. M. Sokalska. Jakim skarbem mowa ojczysta, jak strasznie cierpią ci, którym ją chcą wydrzeć — wypowiedziała Z. Lewakowska, deklamując precudny wiersz Kasprowicza, napisany na tę uroczystość. Poranek ten prócz wrażeń i wspomnień pozostawił realną pamiątkę: dochód z urządzonej przez uczennice loteryjki. Część dochodu 80 kor. oddano na tych, którym o Rejowej zasłudze zapomnieć kazano i którzy tu się uczyć przyszli — na relegowanych uczniów z Królestwa, a główny dochód w kwocie 300 kor. oddano jak w roku poprzednim na stypendyum dla słuchaczki Uniwersytetu.

W kwietniu mówiły i pisały o Kościuszcze, a trzy najmłodsze klasy chodziły oglądać panoramę Racławicką z nauczycielkami, które objaśniały jej znaczenie.

Obok poranków i wieczorów o charakterze narodowym, uwzględnianą była poza obowiązkowymi wykładami i literacko-estetyczna strona wykształcenia, jak n. p. w odczycie p. Wandy Siemaszkowej o najnowszej poezji i jej przepięknej deklamacji utworów Staffa.

Ze wspólnych wycieczek zanotujemy: w październiku na Wystawę ogrodniczą pod przewodnictwem prof. Dra

Limbacha i p. Kubalówny; — w zimie do muzeum Dzieduszyckich.

Ażebym przyjrzeć się pracy kobiet w wielkich ogniskach przemysłu, zwiedziły w maju wielką fabrykę tytoniu w Winnikach, pod przewodnictwem Dyrektorki Zakładu i profesorów. Dzięki uprzejmości tamtejszych gospodarzy miały sposobność przypatrzeć się i poznać jedną z największych fabryk w kraju, podziwiać ład i sprawność robotnic, oraz rezultaty, jakie się osiąga przez wprawę i umiejętny podział pracy.

Z innych zakładów przemysłowych miały uczennice sposobność poznać dokładnie fabrykę kafla i ceramicznych wyrobów, dzięki temu, że jej właściciel, p. prof. Lewiński, sam oprowadzał je i dawał wyczerpujące objaśnienia. Zwiedzały nadto zbory Muzeum przemysłowego, drukarnię, miejską gazownię, gdzie oprowadzał je i pouczał z całą gotowością dyrektor p. Teodorowicz.

W ostatnim miesiącu, jak co roku, odbywały się we wszystkich klasach egzamina kursowe w obecności Dyrektorki zakładu. W każdej klasie codziennie wyznaczony był inny przedmiot. Z każdego przedmiotu pytane były wszystkie bez wyjątku uczennice, przyczem można było ocenić, o ile przyswoiły sobie nabyte wiadomości i czy opanowały samodzielnie materiały naukowe. Egzamina te wykazały znakomite rezultaty.

Uroczyste zamknięcie roku szkolnego odbyło się dnia 27. czerwca. Po Mszy św., odprawionej w kaplicy Zakładu, przemówił do uczennic Ksiądz Katecheta, który przedstawił im dobrodziejstwo nauki i zachęcał, by zdobyte w ciągu roku wiadomości stosowały w życiu praktycznym, w stosunkach rodzinnych i towarzyskich, by wniosły w swe wakacyjne rozrywki i przyjemności rozumną myśl i szlachetny cel.

Po odczytaniu klasyfikacji i rozdaniu świadectw uczennica VI. kl., p. Marya Blauthówna żegnała w imieniu abiturjentek młodsze koleżanki, przekazując im w gorących słowach miłość i wdzięczność dla Przełożonej, przywiązanie do Zakładu, i życząc, aby ono było na zawsze łączącym je uczuciem.

W imieniu rodziców dziękował w serdecznych wyrazach Przełożonej za macierzyńską troskliwość dla uczenic p. Bronisław Sokalski.

Piśmienny egzamin dojrzałości odbywał się od 5. do 8. czerwca.

Od 6. do 12. lipca odbywał się ustny egzamin dojrzałości.

Zgłosiło się do egzaminu uczenic Zakładu 24, ekster-nistek 4. Egzamin zaszczylicili swoją obecnością Jego Excel. Pan Namiestnik i JW. Pan Wiceprezydent Rady szkolnej krajowej. Wynik egzaminu był świetny. Z pomiędzy 24 abiturientek zakładowych z odznaczeniem złożyło egzamin 16. Nadto otrzymały notę celującą „ze szczególnem zamiłowaniem“ do języka i literatury ojczystej uczennice: Dąbrowska Marya, Fleckówna Fani, Fleckówna Henryka i Lewakowska Zofia — a Dąbrowska także samo odznaczenie jeszcze z historii.

Uroczystym dla Zakładu był dzień 13. lipca. Po nabożeństwie w kaplicy licealnej, na którym prócz uczenic i grona nauczycielskiego byli obecni rodzice abiturientek, odbyła się uroczystość rozdania świadectw.

Na wstępie Dyrektorka Zakładu przemówiła w następujące słowa:

„Matura licealna jest pierwsza w kraju naszym, a liceum jest szkołą średnią nowego typu; sądzę więc, że słuszną będzie rzeczą, jeżeli zdam sprawę z zakresu, kierunku, zasad nie objętych statutem organizacyjnym Wysokiego Ministerium, a jednak koniecznych dla uzyskania tak świetnych rezultatów, jakimi się dzisiaj poszczycić możemy.

Szkoła nie może istnieć odosobniona, odrębnie od biegu spraw całego społeczeństwa.

Ostatnie dziesiątki lat zaznaczyły się bardzo licznymi i bardzo głęboko sięgającymi zmianami w położeniu kobiet, ich stanowisku w społeczeństwie i co nieodłączne — w kierunku ich wychowania. Niedawno jeszcze kobiety wychowywały się w całkiem innej atmosferze pojęć, dążeń i poglą-

dów i nietylko te, do których przed 80 laty przemawiała Kl. Tańska, ale i te, których córki obecnie w życie wstępują, w młodości swej nie przeczuwały nawet, w jak odmiennych warunkach dzieci swe kształcić będą. Dość powiedzieć, że kiedy przed 12 laty jeszcze każda wzmianka o uniwersyteckich studiach dla kobiet w kraju naszym gwałtowną budziła opozycję, dziś otwarto im już przystęp do wszystkich prawie fakultetów i zdolnym a żądnym wiedzy dziewczętom nic nie stoi na przeszkodzie, by z braćmi swymi w zdobywaniu stopni naukowych współzawodniczyły.

Zwycięstwo to słusznie nas radością napełnia i dziwić się nie można, że napływ słuchaczek do krajowych wszechnic ciągle wzrasta. Nie należy go jednak przeceniać, na tym zewnętrznym tryumfie poprzestawać i sądzić, iż przez zdobycie wstępu do wyższych zakładów naukowych osiągnęto się już wszystko, do czego dążyć należy. Jest to tylko nowa droga do nauki, nowa sposobność do pracy; by jednak na tę drogę wstąpić, by z tej sposobności istotnie skorzystać, należy się nietylko przez wykształcenie przygotowywać, lecz i przez całe wychowanie do poważnej, gruntownej nauki, do sumiennej i wytrwałej pracy uzdolnić. I to jest zadaniem szkoły średniej, gimnazjalnej czy licealnej, która ma przystosować młodzież żeńską do nowych warunków, które stworzono dla rozwoju umysłów kobiecych i dla pracy kobiet.

Naukę w szkołach średnich od samego początku traktuje się zupełnie poważnie, wymaga od uczenic gruntowności, ścisłości i samodzielności, umysłowego wysiłku. Materiał naukowy jest dość obszerny, poprostu ilościowo z roku na rok się zwiększa, — ale wymagania takie nie powinny bynajmniej prowadzić do przeciążenia. Można naukę umiejętnie unormować, na dłuższy okres czasu rozłożyć, zapewnić godziny wypoczynku i dostateczne wakacyjne przerwy; na rozwój fizyczny dziewcząt kłaść nacisk odpowiedni — ale swoją drogą wymagać, aby w godzinach na naukę przeznaczonych uczyły się naprawdę, aby rzecz wyuczoną umiały dokładnie i gruntownie przez zdawanie sprawy z dłuższych okresów nauki i tej u nas po szkolnemu nazwanej „lektury domowej“ przygotowywać do studyów późniejszych.

Nietylko jednak dla studyów uniwersyteckich przyzwyczajanie do sumiennej, poważnej pracy umysłowej i dokładne opracowanie przedmiotu jest niezbędne. Kształcąc dziewczęta nasze obecnie, musimy mieć ciągle na pamięci, że bardzo nieliczną garstkę stanowią te, którym życie wypełnią rozrywki i towarzyskie stosunki, że coraz mniej na szczęście takich, które pragną poprzestać na wykształceniu płytkiem, zaprawiającem tylko do prowadzenia rozmowy o wszystkim i o niczem. Ponieważ zaś olbrzymią większość dziewcząt właśnie czeka praca, ponieważ praca ta ma im dawać i byt, i zdrowie, zapewniać spokój rodziny i jej niezależność — postarajmy się, aby w nich zawczasu do niej zamiłowanie obudzić, aby już wzrastały w tem przekonaniu, że pracować będą i że to nie jest ich nieszczęściem ani klęską, lecz że to właściwie ich osobistą, moralną i społeczną wartością stanowiąc będzie.

Ażeby zaś godnie do roli czynnych i pożytecznych członków społeczeństwa je przysposobić, wzbudzajmy w nich poszanowanie obowiązku, przekonanie, że wszystko, co się robi, należy robić dobrze i jak najlepiej, że wszystko, czego się człowiek podejmie, spełnić powinien w sposób świadczący jak najpomyślniej o jego uzdolnieniu i charakterze. Zwyczaj lekceważenia prac szkolnych i zbywania zręcznymi wykrętami zadań wyznaczonych, gdy się zakorzeni w ich naturze, trwać będzie i w dalszem samodzielnem życiu, sprawi że wszelkie swe obowiązki również za ledwie od biedy załatwiać będą i ani same sobie radzić nie potrafią, ani też drudzy na nich polegać nie będą mogli.

Te są mniej więcej ogólne zasady, na których opierałiśmy tutaj pracę naszą z dziewczątkami nam powierzonymi.

Pracę tę popierał, prowadził, kierował Pan Radca, który jako delegat Rady szkolnej kraj. był naszym zwierzchnikiem, a w którym czuliśmy zawsze życzliwego Zakładowi opiekuna. Niech mi wolno będzie wyrazić Mu za ten Jego troskliwy nadzór i opiekę serdeczne wyrazy podziękowania i wdzięczności. Nigdy inspekcya Jego nas nie przerażała, i choć wszystkiego dopatrzył, wszystko zauważył, godziny całe spędzał nad zeszytami, ale potem przysłał uznanie za „obywatelski duch i kierunek“ dla całego grona nauczyciel-

skiego. Temu gronu nauczycielskiemu z całej duszy wdzięczność jestem obowiązana. Byli oni nie tylko współpracownikami, ale i twórcami tego Zakładu.

Nie ograniczali swych zajęć do pewnych godzin, ani nawet do przedmiotu jednego, wszystko, co mogli dopełnić dla dobra Zakładu i podniesienia poziomu umysłowego uczących się tu dziewczynek uczynili. W długich dyskusjach na konferencyach, do późnej nocy nieraz trwających, omawiali program, określony ministeryalnym rozporządzeniem, radzili nad sposobami wyczerpania go pomimo braku odpowiednich podręczników, pisali całe referaty o tem, jak ułożyć te podręczniki z uwzględnieniem wieku uczenic, ich sił, zdrowia i rozwoju umysłowego. I rezultatem tych zastanawiań się i omawiań jest cały szereg podręczników, przygotowanych do druku lub drukujących się już i zatwierdzonych przez W. Radę szkolną krajową. Gospodarz klasy, który od czterech lat prowadzi obecne abiturientki, czuwał troskliwie nad postępami ich w naukach. Wszelkie trudy sprawozdań, wykazów, sekretarzowania podejmował, pomimo swych licznych zajęć z taką gotowością, jak gdyby one nie były kłopotliwe i żmudne.

Jakże nasze dziewczątka nie miały wynieść z tych szczerych usiłowań należytej korzyści, zwłaszcza, że same takim wrażliwym i podatnym były materiałem. .

Byliśmy o tyle szczęśliwi, że najwyżsi przedstawiciele Rady szkolnej: Jego Ekselencya Pan Namiestnik i Wiceprezydent Rady Szkolnej Krajowej przysłuchując się maturze, która uwidoczniała dokładne opanowanie materiału naukowego i potoczystą formę, wyrazili się z uznaniem o rezultatach, jakie osiągnęły nasze abiturientki.

Pan Radca na konferencyi, omawiając całą maturę, zaznaczył między innemi, że nie zauważył u Was „przeładowania nauk“, owszem, przeciwnie, widział pewne pragnienie i dążenie do wiedzy, „głód nauki“, jak się wyraził — i ten też rezultat właśnie powinnyście były osiągnąć z waszego wykształcenia w zakresie szkół średnich. Nie poprzestawajcie na otrzymanej z drugiej niejako ręki wiedzy, na zdobytych talentach i wykształceniu, które zasługom nauczycieli waszych

zawdzięczacie, własną pracą powiększajcie ciągle otrzymany zasób. W pracy bowiem tylko ćwiczą się siły i tylko wprawa i doświadczenie mogą człowieka w jego zawodzie wydoskonalić. Żaden uniwersytet nie wypuszcza ze swych murów znakomitych lekarzy, żadna akademія skończonych artystów, ani żadne seminaryum wytrawnych nauczycieli. Dopiero praktyka, uzupełniająca teorię, stawia człowieka na tem stanowisku, na którem on pożyteczną działalność rozwinąć może.

Jeszcze jedna uwaga dla tych, które zasmucone są, iż stosunki ich nie układają się w ten sposób, aby mogły korzystać z przysługującego im prawa studyowania na uniwersytecie. Wiedźcie, że każdy nie może robić wszystkiego: musi istnieć jakiś podział pracy, zależny od wrodzonych zdolności, a często i od zewnętrznych warunków. Społeczeństwu potrzebni są pracownicy i pracownice różnych zawodów, różnych uzdolnień i różnych kwalifikacyj i wszyscy mogą mu równie cenne oddawać usługi, byleby czynności swe umiejętnie i sumiennie spełniali. Wartość i godność człowieka nie tyle od tego zależą, co robi, tj. w jakim kierunku pracuje, lecz głównie jak robi. A więc do tej umiejętności, owocnej, ożywionej myślą obywatelską roboty, do praktyki, do czynu zachęcić Was pragnę. Wdrożyć się w życie czynne przyjdzie Wam tem łatwiej, że lata szkolne uczyły Was życie pojmować poważnie, na własnej pracy polegać i obowiązki szanować.

Znam Was i wiem, ile dobrej woli, zapału, gorącej chęci służenia Ojczyźnie przynosicie w życie. Te świadectwa dojrzałości, jakie za chwilę otrzymacie, są świadectwami dojrzałości do służby obywatelskiej. Niechże was nie zabraknie na posterunkach, gdzie najpilniej i najskuteczniej społeczeństwu naszemu służyć można. Niech Wam Bóg błogosławi! niech Wam i z Wami dobrze będzie.

Następnie przemówił imieniem rodziców JW. Pan Rządca Bolesław Baranowski:

Jeżeli zabieram głos podczas dzisiejszej uroczystości, nie czynię tego w żadnym charakterze urzędowym, gdyż nie mam do tego upoważnienia ani misyi; zresztą zapewne

delegat Rady szkolnej krajowej, p. Inspektor Majchrowicz, wypowie uwagi, jakie mu egzamin odbyty nasunął. Przemawiam w imieniu rodziców — nie tych, których córki obecnie świadectwa dojrzałości otrzymały, lecz tych, których córki kiedyś egzamin ten tu zdawać będą, gdyż mam córkę w III. klasie tutejszego liceum. Spodziewam się jednakże, że obecni tu rodzice tegorocznych maturzystek zgodzą się ze mną i potwierdzą to, co powiem.

Od 27 lat przypatruję się rozwojowi zakładu p. Niedziałkowskiej. Śledziłem z urzędu jako okręgowy Inspektor rozwój jego w pierwszym okresie, gdy p. Niedziałkowska otworzyła 8-klasową szkołę wydziałową żeńską. To był wówczas najwyższy typ żeńskiego zakładu wychowawczego, jaki się u nas utworzył. Już wtedy widziałem, że w zakładzie tym starano się nie o zewnętrzne tylko dopełnienie form przepisanych i powierzchowne wyczerpanie planu naukowego, ale że dążono do podniesienia stanu nauki w przepisany wówczas zakresie na możliwie najwyższy poziom, że dbano nie o formę lecz o treść nauki. Od tego czasu zakład ten postępował naprzód, stosownie do postępu, jaki idea gruntowniejszego wykształcenia młodzieży żeńskiej w naszym kraju czyniła i starał się w każdej fazie tego rozwoju stanąć na wyżynie wymagań.

Mógłbym tu przytoczyć zdanie niemieckiego poety: „Der Mensch wächst mit seinen grösseren Zielen“. Im wyższe zadanie człowiek pracy swej zakreśla, tem wyżej sam się wznosi, tem szersze horyzonty obejmuje. Co zaś tu powiedziano o jednostce, to się da zastosować także do zakładu, mianowicie do zakładu prywatnego, którego rozwój, tak jak tu, związany jest tak ściśle z indywidualnością założycielki i kierowniczkii.

Zadanie zakładu prywatnego jest w pewnym względzie trudniejsze, niż zadanie zakładu publicznego. Zakład publiczny ma podyktowany program, do którego wszystkie jednostki uczenie naginać się muszą bez względu na to, jakie są indywidualne życzenia rodziców. Zakład prywatny musi z natury rzeczy utworzyć sobie ściśle określony program, ale przeprowadzając go, ma do walczenia z różnorodnemi

zapatrywaniem, uprzedzeniami i życzeniami rodziców, a powiedzmy sobie to otwarcie, u nas nieraz potrzeba wychowywać i wyrabiać nietylko córki, ale i rodziców, mianowicie co do tego, ażeby rozumieli, że to, co się dzieciom ich dyktuje, zmierza do właściwego celu i że to dzieje się dla dobra ich dzieci; potrzeba doprowadzić niektórych rodziców do zrozumienia, że nie ten czyni dobrze ich dzieciom, który pobłaża, lecz ten, który wymaga ścisłego dopełnienia obowiązku.

To wdrażanie do ścisłości pod każdym względem, do obowiązkowości—stanowi oddawna cechę tutejszego Zakładu. Kierowniczka Zakładu przyświecała swoim uczniom zawsze pod tym względem własnym wzorem; ale łatwiej jest samemu dopełnić ściśle obowiązku, niż drugich do ścisłości zniewalać. My to wiemy doskonale, jak twarde i trudne to zadanie.

Zajmowała mnie ta sprawa i dlatego studyowałem umyślnie sprawozdania p. Rady Majchrowicza z wizytacyi tu odbywanych, i mogłem konstatować, że Zakład działa zawsze w tym samym duchu, a w domu widziałem i widzę tę szkołę ścisłości i obowiązkowości w postępkach własnego dziecka. Sądzę, że i te panienki, które obecnie tak piękne świadectwa dojrzałości otrzymały, przyszły do przekonania, że właśnie tej ścisłości wymagań, jaka cechuje ten Zakład, zawdzięczają te świetne wyniki. Zrozumiały dobrze, że to najgorsza rzecz, zbywać byle jak swe zadania, i że swojej Ojczyźnie i swojej rodzinie ten tylko dobrze służy, który sobie powie, że tylko najlepiej spełnione zadanie jest dobrem. Tę zasadę poniosą uczennice tego zakładu w życie, będą nią kierowały się w dalszych swych studyach, a ja jako ojciec za pielęgnowanie tego kierunku składam kierownicze Zakładu serdeczne podziękowanie.

W imieniu żegnających Zakład abiturjentek przemówiła panna Zofia Lewakowska :

Czcigodna i najdroższa Pani nasza !

Po raz ostatni zbieramy się tutaj jako uczennice Twoje, by z rąk Twoich, Paniusiu nasza droga, otrzymać świadectwa

dojrzałości w nagrodę kilkoletniej pracy naszej. Z chwilą tą, tak bardzo dla nas upragnioną, łączy się też i chwila pożegnania Ciebie, Pani, pożegnania tych wszystkich, którzy przez kilka lat byli przewodnikami pracy naszej.

Paniusiu droga! jakże wyrazić potrafimy tę głęboką miłość i wdzięczność dla Ciebie, jaka od tylu lat stopniowo wzrastała w sercach naszych, jaką dziś bardziej może, niż kiedykolwiek dotąd odczuwamy.

Dziś, w dniu rozstania się z tym Zakładem, w którym od tak dawna, tak ściśle związane było życie nasze, jakże żywo stają nam w oczach chwile jasne i szczęśliwe tu spędzone.

Tu każda radość, choćby najmniejsza, potęgowała się w oczach naszych, bo Tyś, Pani, uczyła nas oceniać wartość chwil jasnych w życiu ludzkim. Tu każdy smutek, przykreść każda małały dla nas, bo Tyś Pani dodawała odwagi do znoszenia ich, Tyś ciągłym przykładem własnego życia uczyła nas zwalczać codzienne troski i zawody dla celów wyższych i świętszych.

Tyś, Paniusiu, nasza przy każdej sposobności pogłębiała w duszach naszych święte uczucia miłości Boga i Ojczyzny, Tyś każdym swem słowem prowadziła nas na wyżyny ideału, Tyś nas od dziecka uczyła odrzucać i potępiać to, co niskie i marne, a dążyć zawsze do tego co prawdziwie dobre i piękne! Tyś, Pani, własnym przykładem nas pouczała, że aby życie nasze miało jakąś wartość w oczach Boga i ludzi, trzeba nam zawsze nieść własne „ja“ drugim w ofierze, trzeba nam zapomnieć o własnych korzyściach, a odczuwać niedolę braci, potrzeby społeczeństwa naszego, trzeba nam zawsze w imię ideałów iść drogą pracy i poświęcenia!

Za to wszystko, za pracę Twoją dla nas, za miłość Twoją i wyrozumiałość, jaką miałaś zawsze dla błędów i wykroczeń naszych, dzięki Ci, Pani, dzięki z głębi serca składamy.

Słowa szczerzej podziękii niesiemy też Tobie, Panie Radco, od którego doznałyśmy tyle serdecznej opieki. Twoja dobroć i względność sprawiały, że cieszyliśmy się zawsze Twoją obecnością na lekcjach w Zakładzie, a widziałyśmy w osobie Twej pełnego życzliwości sędziego naszej pracy. Po

każdej wizytacji ze zdwojoną energią zabierałyśmy się do naszych obowiązków, a podczas matury pełne byłyśmy radości, że pytaniami swemi Czcigodny Pan Radca dawał nam sposobność do zadowolenia wymagań swoich.

Dzięki i Tobie, Przewacny Księżę Katecheto, za ten rok tak gorliwego nam przewodnictwa, dzięki najgorętsze Wam wszystkim, Czcigodni Profesorowie nasi, za tyloletnią, pełną poświęcenia pracę nad nami! Wiemy i czujemy to wszystkie, że pomyślny wynik egzaminu naszego zawdzięczamy głównie temu, że Wy, przezacni Przewodnicy nasi, nie szczędziliście nam nigdy swych drogich sił i czasu, nie szczędzili Swych świątłych wskazówek, słów zachęty do nauki, odwagi do pracy, której dziś owoce zbieramy.

Dziś rozpoczyna się dla nas nowa epoka życia. Lata w tym Zakładzie spędzone były dla nas przygotowaniem się do życia przyszłego, były czasem zbrojenia się w najwznioślejsze zasady przeciw walkom i zawodom, jakie nas w przyszłości spotkać mogą.

Dzięki stworzonemu przez Ciebie, Pani nasza, nowemu systemowi szkoły dla kobiet, niejedna z nas pójdzie stąd na uniwersytet, chcąc w dalszym ciągu rozszerzać i pogłębiać zakres swej wiedzy. Gdziekolwiek jednak pójdziemy, jakimkolwiek będzie w przyszłości życie nasze, my w nie wejdziemy wszystkie zbrojne w te święte zasady, któreś Ty, Paniusiu, z taką miłością wszczepiała w serca nasze, wejdziemy pełne zapału i wiary, że zapał tworzy cuda! Myśl zaś nasza, którąś Ty, Pani, rozwijała i kształciła, wracać będzie często w te mury, gdzieśmy najjaśniejsze chwile przeżyły. Bo my dziś opuszczając zakład, żegnając Ciebie, Pani, nie rozstajemy się z Tobą, któraś była nam matką prawdziwą; my teraz tylko ściślej zespolić się z Tobą możemy, gdy jako starsze lepiej pojmujemy doniosłość Twej pracy — my wierzymy, że w imię zasad miłości Boga i Ojczyzny, tych zasad, które całym Twym życiem kierują, my zawsze znajdziemy drogę do serca Twego.

Chcąc złożyć dowód wdzięczności naszej dla Ciebie Pani i prowadzić w dalszym ciągu dzieło, przez poprzedniczki nasze zaczęte, zebrałyśmy tu drobną sumkę, by ją dołączyć

do funduszu stypendyjnego Twego imienia. Niechaj imię Tej, która życie swe całe poświęciła pracy dla społeczeństwa polskiego, w społeczeństwie tem nigdy nie zaginie!

Żegnamy Cię, najdroższa Paniusiu nasza, żegnamy z życzeniem, aby Bóg błogosławił nadal Twej pracy, abyś przez najdłuższe jeszcze lata zdobywała sobie tysiące serc, tak gorąco cię kochających, tak szczerze Ci oddanych, jak kochającymi i oddanymi są serca nasze!

Po tych serdecznych słowach, które do łez wzruszyły wszystkich obecnych, Dyrektorka liceum wręczyła każdej z uczenic świadectwo dojrzałości.

Na zamknięcie uroczystości przemówił Delegat Rady Szkolnej Krajowej, Radca dr. Franciszek Majchrowicz. Przemówienie to pełne głębokich myśli podajemy w streszczeniu:

„Stuleciem dziecka“ nazwano wiek XX-ty. Najpoważniejsi myśliciele mają to głębokie przekonanie, że w przeciągu tego wieku dokonać musi ludzkość najważniejszej z reform, jakich kiedykolwiek dokonano — reformy szkolnej. I to reformy szkolnej pojętej nie ciasno jako reformy planów czy systemów, ale reformy wychowania młodzieży pojętej szeroko jako reformy całego społeczeństwa. Reforma etycznego wychowania, jaką starsi poczynają dziś od siebie, reforma znajdującą sympatyczny odgłos w szerokich warstwach jest ową częstką przyszłej reformy wychowania młodzieży, reformy szkolnej pojętej szerzej i gruntowniej.

Wczęści Ojczyzny naszej, dotychczas najnieszcześniejszej, walka o szkołę cicha, ale pełna grozy tragicznej, uwieczniona — jak na dziś — wcale pomyślnym wynikiem, bo zezwoleniem rządu na otwieranie szkół prywatnych, zdaje się wskazywać na to, że i dla dzieci polskich nadchodzi przyszłość lepsza, a kto zna zapobiegliwość braci naszych z zaboru rosyjskiego, kto poznał z bliska niespożytą ich energię i zapał dla spraw oświaty ojczystej, ten ani na chwilę wątpić nie może, że w razie gdyby tylko koncesye dane okazały się trwałemi — ze szkół prywatnych Królestwa powstanie z biegiem czasu niedługiego myśl odrodzenia całego wychowania naszego w duchu narodowym, że wiek XX. będzie tam, na Zachodzie nazwany „stuleciem dziecka polskiego“.

Mam to głębokie przekonanie, że, jak w czasie najcięższych chwil, jakie przebywała Polska pod koniec wieku XVIII-go, wyprzedziliśmy reformą edukacji narodowej, pojętą bardzo — jak na owe czasy — szeroko, wszystkie państwa Europy, tak i dziś inicjatywa do tych reform wyjdzie ze szkoły polskiej...

Zanim stać nas będzie na reformę całej naszej edukacji w duchu narodowym, możliwym jest takie nauczanie młodzieży nawet w danych warunkach, że wychowanie na tem nauczaniu oparte nosić będzie wszelkie cechy wychowania narodowego.

Wśród zakładów, w których tak pojęto nauczanie i wychowanie w duchu narodowym, zajmuje liceum p. Niedziałkowskiej jedno z pierwszych miejsc. Cała atmosfera Zakładu, duch w nim panujący wskazuje na to, że ostatecznym celem wychowania i nauczania jest tu skierowanie myśli i serca wychowanek ku temu co swoje, co najbliższe.

Na pierwszym planie nauczania stoi tu nauka języka ojczystego, otaczana niezwykle pieczołowitością — z nauki tej wynoszą uczennice nietylko wiadomości gruntowne i obszernie, pozwalające im odczuć i zrozumieć cały czar pięknej mowy naszej, ale — co nierównie ważniejsze — szczerą pietyzm dla tego najdroższego z klejnotów naszych i zapał do dalszego kształcenia się. Egzamin dojrzałości tegoroczny z tego właśnie przedmiotu dowiódł, że wszystkie uczennice bez wyjątku okazały w nim wiadomości, jeżeli nie przewyższające, to z pewnością dorównujące poziomowi wiedzy abiturjentów gimnazjalnych, niektórym zaś z nich w uznaniu ich pracy niezwyklej i szczególnego zamiłowania przedmiotu trzeba było w odpowiedni sposób notę celującą w świadectwie.

Nie potrzebuję chyba dodawać, że tą samą czcią i umiłowaniem cieszy się historia Polski, że znają ją uczennice gruntownie i czerpią z niej zapał dla wszystkiego co swoje, co sercu drogie.

Historia powszechna, przy całej gruntowności, z jaką uwzględnia wypadki polityczne, kulturę i cywilizację wszystkich narodów, zwraca szczególną przecież uwagę na te wy-

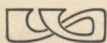
padki i na te objawy kultury i cywilizacji, w których Polska znaczny przyjmowała udział.

Ta sama uwaga dotyczy geografii i nauki przyrody: i geograf i przyrodnik czujący szczerze po polsku, prowadząc uczenie po wielkich obszarach ziemi, ukazując im zjawiska przyrody, każą im ciągle pamiętać o ziemi ojczystej, o jej właściwościach, porównywać swoje z obcem, podziwiać cudze, a kochać ojczyste.

Co więcej — nawet w językach obcych: w francuskim i niemieckim obok zdobywania biegłości w używaniu mowy obcej chodzi przede wszystkim o pierwiastek wychowawczy. Profesor mowy niemieckiej, znający wybornie i literaturę naszą, ciągle do niej się zwraca, porównuje i porównywać zaleca arcydzieła obu, uczy cenić i szanować kulturę obcego ducha, kochać i uwielbiać twórców piśmiennictwa ojczystego.

Widać stąd, że nie systemy, nie plany, choćby w duchu narodowym tworzone, potrafią rozwiązać trudny problem edukacji narodowej, ale zgodne współdziałanie grona nauczycielskiego, ożywionego jedną wielką myślą, ale silna wola i gorące serca tych, którzy stoją na czele zakładów wychowawczych..

Przemówienie swoje zakończył Pan Radca wyrazami uznania dla Przełożonej Zakładu i życzeniami zwróconymi do uczenic, by ten ogień świętej miłości ojczyzny, jaki umiano wzbudzić w ich sercach przechowały na całe życie, aby owo umiłowanie dla spraw ojczystych umiały kiedyś, gdy im danem będzie założyć własne ogniska domowe, przeschciepić do serc istot sobie najmiłszych.

STATYSTYKA ZAKŁADU.

A) Skład grona nauczycielskiego

przy końcu roku szkolnego 1904/5.

L.	Imię, nazwisko, godność	uczył(a) w klasie
1.	Wiktorya Niedziałkowska, dyrektorka zakładu	
2.	Bronikowski Kazimierz, prof. c. k. szkoły przemysłowej we Lwowie	j. polski IV. j. niem. IV i V.
3.	Blatteis Jadwiga nauczycielka	j. franc. w VI.
4.	Dropiowski Władysław, prof. c. k. gimn. IV.	j. polski
5.	Fluder Jadwiga, nauczycielka	j. franc. w I., II., III., IV., V.
6.	Hawel Julian, prof. w c. k. szkole realnej we Lwowie	rys. III., IV., V. i VI.
7.	Jarecki Kazimierz, dr. fil., prof. w c. k. II. szk. re- alnej we Lwowie	j. polski VI.

L.	Imię, nazwisko, godność	uczył(a) w klasie
8.	Kossowska Marta, suplentka	j. polski. historia i geogr. I. i II.
9.	Kubalówna Jadwiga nauczycielka	mat. i nauki przyr. w I. i II., mat. i fizyka w III.
10.	Kucharski Władysław, prof. c. k. IV. gimn. we Lwowie	hist. i geogr. w III. i IV.
11.	Limbach Józef, dr. fil., prof. c. k. gimn. Fran- ciszka Józefa I.	hist. nat. III., IV. i V.
12.	Matzke Margareta, suplentka	j. niem. I. i II.
13.	Petzold Emil, prof. c. k. gimn. IV. we Lwowie	j. niem. III. i VI.
14.	Rembacz Aleksander, prof. c. k. szkoły realnej we Lwowie	mat. IV.
15.	Rosenfeld Kamila, suplentka	rys. III. i IV.
16.	Sawicki Emil, dr. fil., prof. c. k. gimnaz. I. we Lwowie	mat. fiz. V. i VI.
17.	Siwak Michał, prof. c. k. gimn. IV. we Lwowie	hist. V. i VI., geo- grafia V. i VI.
18.	Ks. Śledziowski Ignacy katecheta	religia we wszyst- kich klasach
19.	Słomkowski Franciszek, prof. konserwatorium	śpiewu

B) Materiał naukowy.

KLASA I.

Religia: 2 godz. tygodniowo. W streszczeniu większy katechizm zatwierdzony przez Episkopat austr., z Biblii stary testament.

Język polski: 3 godz. tygodniowo. Czytanie, omawianie i opowiadanie ustępów prozaicznych z szczególniejszym naciskiem na czystość mowy i poprawną dykcję. Krotkie streszczenia dłuższych ustępów ze zwróceniem uwagi na rozwój myśli, podział na części według treści. Ćwiczenia w wygłaszaniu ustępów poetycznych.

Gramatyka: Części mowy odmienne i nieodmienne. Zdanie pojedyncze i złożone. Ćwiczenia w ustnym i piśmiennym rozbiórce. Co tydzień dyktando, miesięcznie 2 zadania stylistyczne, z tych jedno szkolne i jedno domowe. Tematy zadań stylistycznych stanowiły opowiadania z dziejów Polski, opisy z przyrody i geografii podług podanych pytań, listy.

Język niemiecki: 4 godz. tygodniowo. Czytanie, objaśnianie i omawianie ustępów. Samodzielne opowiadania lub też odpowiadania na pytania. Zapozdawanie uczenic z potocznymi wyrazami przez opisywanie przedmiotów i obrazków. Wygłaszanie na pamięć ustępów prozaicznych i poetycznych.

Gramatyka: Części mowy odmienne z uwzględnieniem szczególniejszem deklinacji i konjugacji czasowników słabych. Rozpoznawanie części mowy nieodmiennych. Zdanie pojedyncze. Rozbiór. Co tydzień dyktando; w miesiącu dwa wypracowania stylistyczne, z których jedno szkolne i jedno domowe. Tematy zadań zaczerpnięte z omawianych w klasie obrazków podług podanych pytań, lub też opowiadania na podstawie opracowanych poprzednio ustępów.

Język francuski: 4 godziny tygodniowo. Czytanie z bacznem zwracaniem uwagi na akcent i dobrą wymowę. Objąśnianie i opowiadanie czytanych ustępów. Ćwiczenia w używaniu potocznej mowy przez opisywanie obrazków i przedmiotów z otoczenia.

Gramatyka: Wszystkie części mowy w streszczeniu, odmiana słów posiłkowych, czasowników I-ej i II-ej konjugacji w formie twierdzącej, pytającej i przeczącej. Rozbiór gramatyczny. Co tydzień dyktando; w miesiącu 3

zadania, których treścią odpowiedzi na pytania, krótkie opowiadania i listy.

Geografia: 2 godz. tygodniowo. Pojęcia zasadnicze z geografii fizycznej: o ukształtowaniu poziomem i pionowym, o powstawaniu rzek, przyczynach zmian klimatycznych, wiatrach i opadach atmosferycznych, o właściwościach i ruchach wody morskiej. Z geografii matematycznej: o ruchach ziemi, wytlómaczenie w najdośćępniejszy sposób zmian księżyca, zaćmienia słońca i księżyca. Ćwiczenia w orientowaniu się na mapie. Najogólniejsze zarysy wszystkich części świata.

Historia: 1 godz. tygodniowo. Podania z historii ojczystej, podania starożytnego wschodu, greckie i rzymskie. Zasadnicze pojęcia o historii, podziały na epoki i o naukach pomocniczych historii.

Arytmetyka: 2 godz. tygodniowo. Układ dziesiątkowy, cyfry rzymskie. 4 działania na liczbach całkowitych i dziesiętnych. Liczby wielorakię, system metryczny. Podzielność liczb, rozkładanie na czynniki pierwsze, wyszukiwanie najmniejszej wspólnej wielokrotnej i największego wspólnego podzielnika, 4 działania na ułamkach zwyyczajnych. Ćwiczenia domowe na każdą lekcję. Co miesiąc zadania szkolne.

Geometria: 1 godz. tygodniowo. Linie proste i krzywe. Koło. Kąty, mierzenie i przenoszenie kątów. Działania arytmetyczne na kątach. Kąty ze względu na wzajemne położenie. Trójkąty. Najważniejsze własności trójkątów.

Zoologia: (w I. półroczu) 2 godz. tygodniowo. Zwierzęta ssące i ptaki ze szczególnem uwzględnieniem krajowych. Budowa wewnętrzna ssawców i ptaków.

Botanika: (w II. półroczu) 2 godz. tygodniowo. Budowa roślin. rozbieranie roślin na części składowe. Najważniejsze rośliny krajowe.

Rysunki: 2 godz. tygodniowo. Rysowanie kształtów geometrycznych: linie pionowe, poziome i ukośne, kąty, kwadrat, czworoboki, trójkąty, sześcioboki, ośmiobok i koło. (Rysowanie za pomocą linii i cyrkla). Rysowanie wolnорęczne ornamentów, zaczawszy od bardzo łatwych, stopniowo do trudniejszych i cieniowanie ich kreskami. Rysowanie z natury liści o kształtach prostszych, wziętych jako płaskie obrazy.

Kaligrafia: 1 godz. tygodniowo. Ćwiczenia w piśmie łacińskim i niemieckim.

Roboty: 1 godz. tygodniowo. Ściegi Holbeina na płatku; zastosowanie robót krzyżkowych na suknie.

KLASA II.

Religia: 2 godz. tygodniowo. Szczegółowo cały Wielki Katechizm zatwierdzony przez Episkopat austriacki. Nowy testament z Biblii Dr. Schustera.

Język polski: 3 godz. tygodniowo. Czytanie, omawianie i opowiadanie ustępów prozaicznych i poetycznych ze szczególniejszym naciskiem na czystość mowy i poprawną dykcję. Krótkie streszczenia dłuższych ustępów. Ćwiczenia w wygłaszaniu z pamięci ustępów poetycznych. Przy czytaniu uwzględniano ważniejsze zasady stylistyki, jako to: styl, jego przymioty i rodzaje, harmonia, ozdobność stylu i figury retoryczne. Rozkład utworu piśmiennego, jego przymioty i forma. Rodzaje prozy.

Gramatyka: Powtórzenie części mowy odmiennych i nieodmiennych. Podział słów na klasy. Głosownia. Składnia w obrębie zdania pojedynczego i złożonego. Ćwiczenia piśmienne: Miesięcznie 2 dyktanda, 2 zadania stylistyczne naprzemian domowe i szkolne: opisy geograficzne, opowiadania historyczne, pogadanki przyrodnicze według danej dyspozycji.

Język niemiecki: 4 godz. tygodniowo. Czytanie, objaśnianie i opowiadanie ustępów prozaicznych i poetycznych. Krótkie streszczenia dłuższych ustępów ze szczególnem zwróceniem uwagi na tok myśli i podział na części według treści.

Gramatyka: Części mowy odmienne i nieodmienne ze szczególnem uwzględnieniem form czasownikowych. Zdania proste i rozwinięte. Ćwiczenia piśmienne. Dyktando co tydzień i 2 zadania stylistyczne na miesiąc, naprzemian domowe i szkolne: opowiadania przeczytanych ustępów, łatwe opisy i streszczenia obszerniejszych ustępów podług wskazówek. Pamięciowe wygłaszanie ustępów poetycznych i prozaicznych.

Język francuski: 4 godz. tygodniowo. *Gramatyka*: Rozszerzenie wiadomości o częściach mowy: Czasowniki II., III. i IV. konjugacyi; słowa bierne, czasowniki zwrotne. Czytanie, objaśnianie i opowiadanie dla ćwiczenia w języku. Rozmówki przeprowadzane na podstawie rycin i czytanych ustępów dla nabycia wprawy w wyrażaniu się. Wygłaszanie z pamięci ustępów poetycznych i prozaicznych. Ćwiczenia piśmienne: co tydzień dyktando;

miesięcznie 1 zadanie domowe, 1 szkolne: krótkie opowiadania, opisy podług dyspozycji, listy, odpowiedzi na pytania, ćwiczenia gramatyczne.

Geografia: 2 godz. tygodniowo. Rozszerzenie zasadniczych wiadomości z geografii na podstawie fizycznych właściwości Monarchii. Opis krajów monarchii austriacko-węgierskiej pod względem politycznym i fizycznym; dokładne zapoznanie się z płodami poszczególnych krajów, rozwojem ich przemysłu, handlu, środków komunikacyjnych i oświaty.

Historia: 2 godz. tygodniowo. Obrazy z historii starożytnej: ludów wschodnich, Greków i Rzymian. Przebieg dziejów Polski i Austrii w dobie średniowiecznej i nowożytnej na tle wypadków dziejowych w Europie.

Rachunki: 2 godz. tygodniowo. Powtórzenie działań ułamkami na podstawie zadań; przemiana ułamków dziejących na zwyczajne i odwrotnie. Stosunki i proporcje. Ćwiczenia na regułę trzech prostą wnioskowaniem i proporcjami, rachunek procentu w obrębie reguły trzech prostej z uwzględnieniem przykładów z życia codziennego. Co miesiąc zadanie szkolne i domowe.

Geometria: 1 godz. tygodniowo. Linie proste i krzywe; najważniejsze twierdzenia o kątach; podział trójkątów, przystawanie trójkątów; najważniejsze wiadomości o kole; kąty w kole, czworoboki. Rysowanie przy pomocy cyrkla i kątomierza.

Zoologia: (I. półrocze) 2 godz. tygodniowo. Typ kręgowców (ssaki, ptaki, gady, płazy i ryby), ich budowa wewnętrzna ze szczególnem uwzględnieniem krajowych zwierząt pożytecznych i szkodliwych.

Botanika: (II. półrocze). Budowa wewnętrzna roślin; opis na żywych okazach. Typ Zarodkowców ze szczególnem uwzględnieniem roślin pożytecznych i szkodliwych.

Rysunki: 2 godz. tygodniowo. Rysowanie perspektywiczne z natury łatwych modeli: sześciąt, graniastosłup, ostrosłup, graniastosłup jako podstawa. Rysowanie tych samych brył w kombinacjach po dwie w różnym położeniu. Rysowanie liści i kwiatów z natury i kolorowanie ich.

Kaligrafia: 1 godz. tygodniowo. Ćwiczenia w piśmie łacińskim, niemieckim i rondowem.

KLASA III.

Religia: 2 godz. tygodniowo. Liturgia.

Język polski: 3 godz. tygodniowo. Czytanie wzorów najważniejszych gatunków poezji i prozy z Wypisów Próchnickiego, połączone z objaśnianiem treści, formy i układu, zdawanie sprawy z przeczytanych ustępów, deklamacja. Oprócz wzorów z Wypisów czytano w całości: Mickiewicza: „Grażynę“ i „Pana Tadeusza“, Słowackiego: „Ojca zadżumionych“, Brodzińskiego: „Wiesława“, Korzeniowskiego: „Kollokację“. Charakterystyka najgłówniejszych gatunków poezji i prozy. Uzupełnienie i pogłębienie prawideł stylu. Nauka o wierszowaniu. Krótkie wiadomości o autorach dzieł czytanych.

Gramatyka: Systematyczna nauka o zdaniu złożonym, okresie, o składni w obrębie czasownika, o szyku wyrazów i zdań. Powtórzenie całej gramatyki w ogólnym zarysie. — Miesięcznie dwa zadania naprzemian domowe i szkolne.

Język niemiecki: 4 godz. tygodniowo. Czytano, objaśniano pod względem gramatycznym, stylistycznym i rzeczowym, następnie opowiadano w swobodniejszej reprodukcji ustępy z wypisów. Cenniejszych ustępów prozaicznych i poetycznych uczono się na pamięć. Systematyczna nauka gramatyki z podręcznika Dra Jahnera aż do konjugacji włącznie. Dwa zadania na miesiąc naprzemian domowe i szkolne. Przeważnie streszczenia czytanych ustępów, opisy, tudzież listy, oraz wolne przekłady z języka polskiego na niemiecki, ćwiczenia ortograficzne.

Język francuski: 3 godz. tygodniowo. Czytanie i opowiadanie dla ćwiczenia w języku ustępów z Wypisów Bechtla. Na pamięć ustępy prozaiczne i poetyczne.

Gramatyka: z obszerniejszej i trudniejszej książki (II-ma année Larive et Fleury) rzeczownik, rodzajnik, przymiotnik, zaimek i czasownik w ogólności; konjugacja czasowników zaimkowych i nieregularnych. Co tydzień dyktando, w miesiącu 1 lub 2 zadania stylistyczne, których treścią opisy przyrody, opowiadania na podstawie czytanych ustępów i listy.

Geografia: 2 godz. tygodniowo. Opis szczegółowy pw. Bałkańskiego, Apenińskiego i Pirenejskiego, Francji, Danii, pw. Skandynawskiego, Wielkiej Brytanii, Belgii, Holandyi i Szwajcaryi ze szczególnem uwzględnieniem bogactwa, przemysłu, handlu, płodów i środków ko-

munikacyjnych państw Europy południowej i zachodniej w stosunku do państw ościennych.

Historia: 2 godz. tygodniowo. Historia Wschodu starożytnego ze szczególnem uwzględnieniem stosunków kulturalnych. Dzieje Grecji i Rzymu aż do upadku cesarstwa zachodnio-rzymskiego. Stosunki ekonomiczne i społeczne w Grecji i w Rzymie. Sztuka i literatura. Zasadnicze pojęcia o naukach pomocniczych historii.

Arytmetyka: 2 godz. tygodniowo. Reguła trzech prosta i złożona. Rachunek podziału, spółki, mieszaniny i średniego terminu. Działania skrócone. Procent składany i eskont. Jednostki miernicze i monety.

Geometria: 1 godz. tygodniowo. Powtórzenie materiału z lat poprzednich. Własności trójkątów, czworoboków i wieloboków. Zamiana figur. Cięciwy, styczne i sieczne w kole. Położenie wzajemne dwóch kół.

Zoologia: 2 godz. tygodniowo (I. półr.). Stosunki anatomiczne i fizyologiczne owadów (chrząszcz majowy). Ze systematyki najważniejsze gatunki użyteczne i szkodliwe. Stosunek owadów do świata roślinnego i wzajemna ich zależność od siebie. Przedstawiciele niższych typów, z uwzględnieniem ich budowy i znaczenia w gospodarstwie przyrody. Przygodne przedstawienie pewnych praw biologicznych, oparte na poglądzie (symbioza, pasożytnictwo, metamorfoza wsteczna, przerództwo, przystosowanie, środki ochronne i t. p.).

Botanika: 2 godz. tygodniowo (II. półr.). Budowa komórki roślinnej i czynności jej życiowe na odpowiednich przykładach (pierzchałka, wstężnica, skrętnica, woszeria). Wodorosty morskie i ich znaczenie. Grzyby (roztocze i pasożyty) ze szczególnem uwzględnieniem grzybów jadalnych i jadowitych, środki zapobiegawcze przy otruciu. Bakterie, ich znaczenie w gospodarstwie przyrody i ich stosunek do człowieka. Sposoby konserwacji. Bakterie chorobotwórcze i środki ochronne. Rodniowce. Ich łączność z nasionami. Przygodnie ważniejsze rodziny Nasiennych. Geografia roślin. Pielęgnowanie kwiatów wazonikowych i ogrodowych.

Fizyka: 1 godz. tygodniowo. Ogólne własności ciał. Ruch i jego własności. Siły. Działanie sił drobinowych. Stany skupienia. Ciężkość. Ciepło, termometry, zamiana stopni jednej skali na inną, kaloryka, określenia i doświadczalne wyznaczanie ciepła właściwego, topliwości i loności. Przewodzenie ciepła; zastosowanie dobrych i złych

przewodników, promieniowanie i pochłanianie ciepła. Zastosowania: para wodna w atmosferze, opady atmosferyczne. Źródła ciepła. Wartość opałowa materiałów palnych.

Rysunki: 2 godz. tygodniowo. Rysowanie naczyń służących do użytku domowego, jak: dzbanki, miski, beczutki, konturowo lub z uwzględnieniem światłocienia. Rysowanie łatwych motywów architektonicznych z modeli gipsowych. Studya roślin z natury, oraz kopiowanie form roślinnych użytkowanych w zdobnictwie.

KLASA IV.

Religia: 2 godz. tygodniowo. Historia Kościoła..

Język polski: 3 godz. tygodniowo. Historia literatury polskiej od początku aż do czasów Księstwa warszawskiego. Okres I—V. włącznie podług Tarnowskiego. Czytano i objaśniano wyjątki z Wypisów. Jako książki pomocniczej używano Mazanowskiego podręcznika do dziejów literatury polskiej.

Lektura prywatna: Kochanowskiego: „Treny“, „Odprawa Posłów“; Górnickiego: „Dworzanin“, Paska: „Pamiętniki“, Krasickiego: „Pan Podstoli“.

Obok obowiązkowej lektury prywatnej czytały uczennice wiele dzieł w całości z własnej pilności i następnie zdawały z nich sprawę w klasie. Dwa zadania na miesiąc naprzemian szkolne i domowe.

Język niemiecki: 4 godz. tygodniowo. Z teorii poezji i prozy wzięto podług wypisów Kummera i Stejskala na kl. IV. podział poezji i prozy na poszczególne rodzaje. Czytano, objaśniano i opowiadano celniejsze ustępy; w całości przeczytano w klasie dwie nowele w opracowaniu dla młodzieży, mianowicie Zöhrera: „Die Sage vom Doctor Twardowski“, oraz Wilh. Stauffa: „Die Geschichte vom Kalif Storch“.

Gramatyki podług Jahnera wzięto całą naukę o składni. Zadania dwa na miesiąc naprzemian domowe i szkolne. Swobodna reprodukcja lektury lub tematy wolne z podaną dyspozycją. Niekiedy przy zadaniach domowych uczennice były obowiązane same układać dyspozycję.

Język francuski: 4 godz. tygodniowo. Dla ćwiczenia w języku i dla poznania rodzajów stylu, kształtów prozy i poezji oraz figur retorycznych czytano ustępy z chrestomaty Bechtla, nadto w całości „Andromaque“ Racine'a.

Gramatyka: czasownik, imiesłów, części mowy nieodmienne, podług „III-me année de Grammaire par Cl. Augé“. Rozbiór pod względem gramatycznym i logicznym. Dyktanda 3 na miesiąc, 1 lub 2 zadania stylistyczne, których treścią opisy, listy, streszczenia.

Geografia: 2 godz. tygodniowo. Opis Europy środkowej i zachodniej (prócz Monarchii Austr.-węg.), jej ukształtowanie pionowe, nawodnienie, klimat, ludność, płody, produkta naturalne i fabryczne, handel i środki komunikacyjne. Podział Ces. niemieckiego i Rosyi. — Szczegółowy opis Rzeczypospolitej polskiej pod względem topografii kraju, jego nawodnienia, klimatu i płodów z uwzględnieniem geografii politycznej Polski. Opis szczegółowy Azji, państw niezależnych i zależnych; związek Azji z Europą pod względem handlowym i politycznym.

Historja Polski: 1 godz. tygodniowo. Geografia ziem Polski. Geneza społeczeństwa polskiego. Dzieje Piastów i Jagiellonów. Stosunki ekonomiczne i społeczne w Polsce piastowskiej i jagiellońskiej. Powstanie i rozwój sejmu polskiego. Humanizm. Reformacja.

Historja: 2 godz. tygodniowo. Dzieje średniowieczne. Szczególnie uwzględnione: Organizacja państwa Karola Wielkiego. Marchia wschodnia, jej powstanie i rozwój. Organizacja społeczeństwa średniowiecznego. Feodalizm. Kościół i jego znaczenie w wiekach średnich. Skutki wypraw krzyżowych. Stosunki włoskie w XIV. i XV. wieku. Sztuka w średnich wiekach.

Arytmetyka: 2 godz. tygodniowo. Początki algebry. Liczby ogólne bezwzględne i względne. Cztery działania wyrazami algebr. prostymi. Potęgowanie jednomianów i dwumianów. Działania potęgami. Trójkąt Pascala. Druga i trzecia potęga liczb szczególnych. Drugi pierwiastek z liczb szczególnych. Ćwiczenia w rachowaniu liczbami szczególnymi. Na każdą lekcję ćwiczenia domowe, w każdym okresie konferencyjnym 2 zadania szkolne.

Geometria: 1 godz. tygodniowo. Porównanie powierzchni figur prostokreślnych; łatwiejsze wypadki przemiany figur; o podobieństwie figur. Figury podobne w położeniu perspektywicznym. Rysowanie figur podobnych według danego modelu. Twierdzenie Pytagorasa i zastosowanie jego. Na każdą lekcję zadanie domowe; w każdym okresie konferencyjnym zadanie szkolne.

Botanika: 1 godz. tygodniowo. Tkanki roślinne, budowa korzenia i jego znaczenie dla rośliny. Pęd i jego rodzaje. Wiązki naczyniowo-nitkowe i ich czynności fizjologiczne. Budowa liści, przyswajanie, środki ochronne przeciw transpiracji. Przystosowanie się pędu i liści do warunków otoczenia. Różne sposoby żywienia się roślin (rośliny samożywne, prątkożywne, grzybożywne, owadożerne). Budowa kwiatu, powabnia, rośliny pyliste i miodziste. Różne sposoby zapyłania (rośliny wodopylne, wiatropylne, owadopylne). Przystosowanie się roślin do zapyłania przez owady. Środki ochronne przeciw samozapyłaniu (dwoistość, dwupostaciowość i t. p.), samozapyłanie. Owoce, rodzaje ich i znaczenie. Rozsiewanie nasion przez wiatr, wodę i zwierzęta, O systemach sztucznych i naturalnych. Dalsze ważniejsze rodziny roślin zarodkowych.

Chemia i mineralogia: Zjawiska fizyczne i chemiczne. Prawa połączeń chemicznych. Atomy, drobiny, ciężar atomowy i drobinowy. Pierwiastki i ich wartościowość. Opis ważniejszych pierwiastków, ich połączeń i znaczenie w przyrodzie i dla człowieka. Fabrykacja gazu do oświetlania. Fermentacja, fabrykacja alkoholu. Połączenia pochodne. Tłuszcze, mydło, fabrykacja świec. Kwasy organiczne, fabrykacja octu. O skórach i ich garbowaniu, barwki mineralne i roślinne. O barwieniu tkanin. Cukry — fabrykacja cukru. Połączenia białkowe, pokarmy, pieczenie chleba, masło. Konserwacja środków żywności. Przygodnie ważniejsze minerały i znaczenie ich w rolnictwie i przemyśle.

Botanika: 2 godziny tygodniowo. Rysowanie sprzętów domowych pojedynczo i w ugrupowaniu, oraz okazów zoologicznych, jak: muszle, wypchane ptaki, wiewiórki i t. d. Rysowanie i malowanie z natury liści, kwiatów i owoców pojedynczo i w ugrupowaniu, oraz kopiowanie tychże form roślinnych stylizowanych.

KLASA V.

Religia: 2 godz. tygodniowo. Etyka.

Język polski: 3 godz. tygodniowo. Historia literatury; W pierwszym półroczu piśmiennictwo polskie od r. 1795 do 1815. (Niemcewicz, Woronicz, Feliński, Koźmian, Brodziński, Jan i Jędrzej Śniadeccy). W drugim półroczu: okres od roku 1815 do 1831 początki romantyzmu, Mickiewicz, poeci ukraińscy t. j. Malczewski, Zale-

ski, Goszczyński i Mochnacki; Fredro, Słowacki, oraz poezya emigracyjna (dalsze utwory Mickiewicza i Słowackiego). Przeczytano i rozebrano utwory dramatyczne i powieści Niemcewicza; „Świątynię Sybilli“ i „Hymn do Boga“ Woronicza; „Barbarę Radz.“ Felińskiego, ody Koźmiana „O klasyczności i romantyczności“ oraz „Wiesława“ Brodzińskiego, „O pismach klas. i rom.“ Śniadeckiego J.; „Próżniacko filoz. podróż po bruku“ Śniadeckiego Jęd.; Wszystkie dzieła Mickiewicza (do P. Tadeusza), „Maryę“ Malczewskiego, ważniejsze wiersze Zaleskiego, „Zamek kan.“ Goszczyńskiego; pięć komedyj Fredry; wszystkie dzieła Słowackiego (do „Ballady“). Prócz tego uczennice czytały z własnej pilności (jako domową lekturę) ważniejsze prace naukowe z zakresu literatury i opracowywały drobniejsze tematy literackie.

Język niemiecki: 4 godz. tygodniowo. Najważniejsze wiadomości z historii języka niemieckiego; najważniejsze wiadomości z historii poezji niemieckiej aż do Herdera włącznie na podstawie ustępów wybranych z Kummera i Stejskala dla szkół licealnych V. tom, oraz podręcznika Kluge: *Geschichte der deutschen „National-Literatur“*. Czytano i rozbierano utwory „Das Hildebrandslied“: Wyjątki z pieśni o Nibelungach; Waltera von der Vogelweide „Deutschlandslob“, „Frühling und die Frauen“, „Verfall der Kunst“, „Der Kampf um die Krone“, „Elegie“; z Klopstocka wstęp do „Mesyady“, część 7. księgi, Klopstocka ody „Zürchersee“, „An den Erlöser“, „Der Eislauf“, „Die beiden Musen“, Wielanda „Oberon“ (wszystkie w podręczniku zawarte wyjątki); Lessinga bajki i epigramaty; z „Briefe die neueste Literatur betreffend“ list 17, z *Hamburger Dramaturgie*“ 100—104, z Laokona ustępy XVI. i XVIII.

Lektura prywatna: Goethe'go „Wahrheit und Dichtung“, Wieland'a: „Geschichte der Abderiten“, Lessinga: „Mina von Barnhelm“. Oprócz tego czytały z własnej pilności i w klasie zdawały sprawę z domowej lektury. Przy rozbiorze utworów poetyckich uwzględniano stronę estetyczną, łącząc z tem przygodną naukę o formach i rodzajach poezji. Nawiązywano do utworów autorów odnośnych w poprzednich latach czytanych. Ćwiczenia w konwersacji przy przygotowaniu wypracowań domowych, ćwiczenia gramatyczne przy omawianiu błędów popełnionych w zadaniach.

Język francuski: 4 godz. tygodniowo. Czytanie i opowiadanie dla ćwiczenia w języku ustępów z Chrestomatyi Bechtla. Nadto czytanie w całości Racine'a „Andromaque“, „Avare“ Molière'a; znacznych wyjątków z „Henriade“ (Voltaire) i „Gil Blas de Santillane“ (Lesage).

Literatura: O powstaniu i tworzeniu się języka francuskiego. Pogląd na literaturę do XVI. wieku włącznie. Charakterystyka wieku XVII. Proza i poezya w pierwszej połowie XVII. w.: Malherbe, Balzac, Voiture, Descartes. Hôtel de Rambouillet. Założenie akademii francuskiej. Tragedya; Corneille, Racine. Moralisci: Pascal, La Rochefoucauld. Pamiętniki: kardynał de Retz. Styl epistolarny: Mme de Sevigné, Mme de Maintenon. Powieść: Mme de La Fayette. Wymowa kościelna: Bossuet, Bourdaloue, Massillon. Komedya: Molière. Poezya dydaktyczna: La Fontaine, Boileau.

Gramatyka: Składnia. Rozbiór pod względem logicznym i gramatycznym. Konjugacya czasowników nieregularnych. 3 dyktanda w miesiącu, 1 lub 2 zadania stylistyczne, których treścią opracowania samodzielne i charakterystyki z literatury.

Geografia: 2 godz. tygodniowo. Układ poziomy i pionowy, stosunki hydrograficzne i klimatyczne, flora i fauna, stosunki polityczne Ameryki, Afryki i Australii. Szczególnie uwzględniono Stany Zjednoczone i okolice, dokąd udają się wychodźcy polscy. Najważniejsze drogi handlu oceanicznego. Statystyka najważniejszych produktów handlowych. Wiadomości uzupełniano lekturą ustępów z „Deutsche Rundschau für Geographie und Statistik“, „Misyj katolickich“, „Wszechświat i człowiek“ i innych.

Historya Polski: 1 godz. tygodniowo. Powtórzone epokę Jagiellonów. Wzięto od śmierci Zygmunta Augusta do końca w. XVIII. Szczególnie uwzględniono: artykuły Henrykowskie, oświatę, literaturę i stosunki kościelne za Batorego i Zygmunta III., unię brzeską, stosunki polsko-szwedzkie, polsko-moskiewskie i polsko-tureckie, wojny kozackie, rokosze, czasy Sobieskiego, prace Sejmu Czteroletniego i Konstytucyę 3-go Maja.

Historya: 2 godz. tygodniowo. Dzieje nowożytne do kongresu wiedeńskiego ze szczególnem uwzględnieniem Odrodzenia, reformacyi, wytworzenia się absolutyzmu, racjonalizmu, wielkiej rewolucyi francuskiej 1789 roku i czasów Napoleońskich. Obszernie traktowano również rządy konstytucyjno-parlamentarne w Anglii, stosunki ekonomiczne i społeczne.

Arytmetyka: 2 godz. tygodniowo. Podnoszenie do drugiej potęgi i wyszukiwanie drugiego pierwiastka (powtórzenie). Trzecia potęga i trzeci pierwiastek z liczb szczególnych; łatwiejsze przykłady wyszukiwania największej wspólnej miary i najmniejszej wielokrotności wyrazów algebr. prostych i złożonych, równania pierwszego stopnia o 1 i 2 niewiadomych. Układanie równań podług danych wskazówek. Ćwiczenia w rachowaniu liczbami szczególnymi, reguła podziału, rachunek procentowy.

Geometria: Przemiana figur i na tem oparte wzory na obliczanie powierzchni trójkątów, czworoboków, umiarywych wieloboków. Koło, obwód i powierzchnia. Twierdzenie Pytagorasa. O kątach bryłowych. Opis niektórych brył (graniastosłup, ostrosłup, bryły umiarowe, kula). Twierdzenie Eulera (sprawdzenie na modelach).

Geologia: 2 godz. tygodniowo. Ziemia jako część wszechświata. Skład jej. Siły działające na zmianę powierzchni, wulkany, trzęsienia ziemi. Znaczenie tych zjawisk. Działanie chemiczne i mechaniczne powietrza. Woda i jej znaczenie w geologii dynam. Lodowce, powstanie ich i rozmieszczenie, powierzchnia, moreny, głązy narzutowe, skutki działania lodowców. Wpływ życia organicznego na zmianę powierzchni skorupy ziemskiej. Najważniejsze skały, ich układ. Okresy i formacje, rozmieszczenie tychże ze szczególnem uwzględnieniem ziem polskich. Rozwój życia organicznego na ziemi.

Somatologia: 1 godz. tygodniowo. Budowa komórki. Tkanki i ich rodzaje. O skórze i jej pielęgnowaniu. Układ ruchowy i jego higiena. Przewód pokarmowy, trawienie, znaczenie pokarmów. Serce i układ naczyniowy. Krew, jej obieg i znaczenie, gruczoły krwiste. Płuca, chemizm i mechanizm oddychania. Higiena narządu odżywczego. Budowa mózgowia i rdzenia pacierzowego. Objawy życiowe na tle tkanki nerwowej. Narządy zmysłowe i ich higiena. Przygodnie o niektórych chorobach, głównie zakaźnych, pomoc w nagłych wypadkach.

Fizyka: 2 godz. tygodniowo. Mechanika. Rodzaje ruchów: a) ruch jednostajny b) ruch jednostajnie przyspieszony i opóźniony. Siła i jej miara. Składanie sił a) o wspólnym punkcie zaczepienia. b) o różnych punktach zaczepienia. Środek ciężkości. Składanie ruchów; ruch krzywodrożny, ruch ciał rzuconych poziomo i ukośnie: ruch centralny (w szczególności ruch ziemi około słońca, pory roku). Siła odśrodkowa. Machiny proste: dźwignia,

kołowrót, blok, równia pochyła, śruba, Waga. Ciśnienie hydrostatyczne: naczynia połączone, prawo Archimedesusa i jego zastosowanie do oznaczenia gęstości ciał. Zasada areometrów. Ciśnienie powietrza dośw. Torricellego (powt.) Barometry. Wiatr. Zasady prognozy pogody. Przyrządy polegające na ciśnieniu powietrza. Machina parowa (przygodne powtórzenie niektórych własności pary). Powstawanie i rodzaje głosu. Cechy głosu; moc, wysokość. Prędkość i odbijanie głosu (echo, pogłos). Gamy muzyczne: diatoniczna i chromatyczna. Struny, piszczałki, tony prętów elastycznych. Diapazon. Współbrzmienie. Tony harmoniczne. Barwa tonu. Najobszerniejsze zastosowanie praw fizykalnych do objaśnienia zjawisk w przyrodzie i w życiu codziennem.

Rysunki: 2. godz. tygodniowo. Rysowanie głów ze wzorów i modeli. Niektóre uczenice rysowały głowy z natury. Dalszy ciąg malowania roślin wraz z zastosowaniem ich do ornamentu, ćwiczenia w malowaniu przedmiotów domowych, muszli i ptaków.

KLASA VI.

Religia: 2 godz. tygodniowo. Etyka.

Język polski: 3 godz. tygodniowo. Historia literatury. — W I. półroczu zajmowano się literaturą z czasów emigracji (1831—1848), zwłaszcza dziełami Mickiewicza, Słowackiego i Krasińskiego z tego okresu. Czytano również ważniejsze rozprawy naukowe, odnoszące się do tych trzech poetów.

W II. półroczu zajmowano się literaturą w kraju w okresach 1831—1863 i od 1863 do czasów najnowszych. Czytano i rozbierano dzieła ważniejszych poetów z tych czasów (Pol, Ujejski, Syrokomla, Lenartowicz, Asnyk, Konopnicka), historyków (Szajnocha, Szujski, Kalinka), filozofów (Kremer, Cieszkowski w związku z innymi) i powieściopisarzy (Rzewuski, Chodźko, Korzeniowski, Kraszewski, Kaczkowski, Sienkiewicz. Prus, Orzeszkowa, Rodziewiczówna i t. d.). Czytano również ważniejsze prace naukowe, odnoszące się do tych autorów, a zwłaszcza do H. Sienkiewicza.

W końcowych miesiącach powtarzano równocześnie całą historję literatury.

Język niemiecki: 4 godz. tygodniowo. Wiadomości z historii literatury niemieckiej od Herdera aż do połowy XIX wieku w związku z czytanyimi ustępami, przyczem

posługiwano się książką Kummera i Stejskala „Lesebuch für Mädchenlyzeen“ VI. tom, tudzież innymi tekstami. Z Goethego „Fausta“ przeczytano cz. I. prawie w całości i parę ustępów z cz. II.

Ćwiczenia w konwersacyi, przyczem tematy brano przeważnie z literatury polskiej.

Język francuski: 4 godz. tygodniowo. Czytano i omawiano: Wyjątki z „Telemaque“ Fenelona, z „Caractères“ La Bruyère'a, „Paul et Virginie“ Bernardin de Saint-Pierre'a, dwa listy Voltaire'a; omawiano i rozbierano II. księgę „Emil'e'a“ J. J. Rousseau'a, przerabiano jeszcze „Fables“ de la Fontaine.

Literatura: Pogląd ogólny na wiek XVII.; Fénelon, La Bruyère, Saint-Simon, Le Sage, Jean Baptiste Rousseau. Wiek XVIII.: Montesquieu, Voltaire, J. J. Rousseau. — Charakterystyka XIX. wieku. Okres przejściowy z klasycyzmu do romantyzmu: Mme de Staël. Chateaubriand. Okres romantyczny: Lamartine, Victor Hugo, A. de Vigny, A. de Musset. Ogólny pogląd na drugą połowę XIX. wieku: Flaubert, Balzac, Dumas, Daudet, Zola. — Powtórzenie literatury począwszy od średnich wieków.

Gramatyka: Powtórzenie etymologii, powtórzenie czasowników nieregularnych i ich zastosowanie w przykładach praktycznych; składnia języka francuskiego, a mianowicie: użycie czasów, trybów i imiesłów. 4 dyktanda w miesiącu na podstawie wyłożonych zasad gramatycznych. 1 lub 2 zadania stylistyczne, których treścią opracowania samodzielne i charakterystyki z literatury.

Historja Polski: 1 godz. tygodniowo. Powtórzono ważniejsze wypadki dziejowe z epoki Piastów i Jagiellonów. Szczegółowo powtarzano od śmierci Zygmunta Augusta. Z czasów porozbiorowych: dzieje Księstwa Warszawskiego, dzieje po kongresie wiedeńskim, powstanie listopadowe i styczniowe.

Historja powszechna: 2 godz. tygodniowo. Powtórzono rewolucję francuską z 1789 i kongres wiedeński. Europa po 1815 r. Rewolucya lipcowa i lutowa. Napoleon III. Anglia w XIX. w. Austria między 1848—1867. Dzieje zjednoczenia Włoch i Niemiec. Królestwo włoskie. Cesarstwo niemieckie. Półwysep Bałkański w drugiej połowie XIX. wieku. Stosunki ekonomiczne, społeczne i kulturalne. Polityka kolonialna państw Europy. Chiny i Japonia, ich stosunek do Europy. Stany Zjednoczone. Powtarzano historję Grecyi i Rzymu.

Obok dziejów Austro-Węgier według podręcznika Finkla-Głabińskiego ustrój monarchii i krajów w skład jej wchodzących.

Geografia: 2 godz. tygodniowo. Powtórzenie geografii Monarchii austriacko-węgierskiej. Powtórzenie najważniejszych zagadnień z geografii fizycznej i politycznej Azji, Afryki, Ameryki, Australii, szczegółowo Europy. Gospodarstwo, przemysł, handel i drogi komunikacyjne Monarchii w porównaniu z innymi państwami Europy.

Matematyka: 2 godz. tygodniowo. Algebra. Krótkie powtórzenie materiału kl. V. Równania z jedną i dwiema niewiadomymi pierwszego stopnia. Układanie równań. Reguła trzech złożona. Rachunek procentowy; rachunek składanego procentu. O wekslach i ubezpieczeniach. O papierach wartościowych. Rachunki praktyczne i reguła podziału, mieszaniny.

Geometria: Zasadnicze zadania wykreślne. Obliczanie powierzchni i objętości brył.

Zadania szkolne 4 w każdym kursie i domowe ćwiczenia na każdą lekcję.

Fizyka: 2 godz. tygodniowo. Magnetyzm. Magnesy naturalne i sztuczne. Sposoby magnetyzowania. Magnetyzm ziemski. Elektryczność statyczna. Dobre i złe przewodniki. Elektryczna influencja. Elektrofor. Maszyna Wintera. Butelka lejdejska. Elektryczność atmosfery. Piorunochron. Galwanizm. Ogniwa galwaniczne. Łączenie ogniów w baterię. Działania prądu: termiczne, chemiczne, fizyologiczne, magnetyczne. Elektromagnetyzm: zastosowania elektromagnesów (telegraf, dzwonek elektryczny, motory elektryczne). Indukcja. Maszyny elektrodynamiczne. — Optyka. Prostolinijne rozchodzenie się światła. Fotometry. Zwierciadła płaskie i kuliste. Załamanie światła i wyłómaczenie zjawisk na niem polegających. Soczewki i ich zastosowanie: mikroskop, teleskop, latarnia magiczna.

Rysunki: 2 godz. tygodniowo. Rysowanie i malowanie z natury kwiatów i zastosowanie tychże do ornamentu dekoracyjnego. Rysowanie płaskorzeźb, rysowanie i malowanie głów z natury.

C) Tematy zadań piśmiennych.

KLASA I.

Zadania polskie.

I. półrocze.

1. Jakie obowiązki nakłada na nas szkoła? (dom.).
2. Treść i myśl główna wiersza St. Jachowicza p. t. „Grosz wdowi (szk.).
3. Mój najulubieńszy przedmiot w nauce (w formie listu) (dom.).
4. Węgiel kamienny (dom.).
5. Leszek Biały (podług „Śpiewów historycznych“ Niemcewicza) (szk.).
6. Jak powstają rzeki? (na pytania) (dom.).
7. List z podziękowaniem za zaproszenie do rodziny na święta (odmowny) (szk.).
8. Wigilia Bożego Narodzenia w Polsce (dom.).

II. półrocze.

1. Gościnność Piasta (szk.).
2. Jak to dobrze umieć szyc (dom.).
3. Rok (na pytania) (szk.).
4. Przebiegłość Dydony (dom.).
5. List do przyjaciółki z zachęceniem do pielęgnowania kwiatów (szk.).
6. Panorama Raławicka (dom.).
7. Nasza kapliczka (dom.).
8. Wielki król (podanie o Bolesławie Chrobrym) (szk.).
9. „Brzoza grzyżyńska“ (wiersz Fr. Morawskiego, przerobiony na prozę) (dom.).

Co tydzień dyktando.

Zadania niemieckie.

I. półrocze.

1. Brief an eine Freundin mit Beschreibung der verbrachten Ferienzeit (dom.).
2. Die Bäume (auf Fragen) (dom.).
3. Beschreibung meiner Klasse (szk.).
4. Allerseelen (dom.).
5. Mein Lebenslauf (szk.).
6. Freundschaft von Bodenstedt (Übertragung des Gedichtes in Prosa) (dom.).
7. Wie schreibt man einen Brief? (dom.).

II. półrocze.

1. Orpheus Schicksale (nach einem Lesestücke (dom.).
2. Brief an eine Buchhandlung (szk.).
3. Wie Kaiser Karl Schulvisitation hielt? (Übertragung des Gedichtes in Prosa) (dom.).
4. Die Sonne (nach gegebenen Fragen) (szk.).
5. Nutzen unserer Haustiere (dom.).
6. Die Legende vom Hufeisen (dom.).
7. Das Veilchen (dom.).
8. Der Mond (nach gegebenen Fragen) (szk.).
9. Elisabeths Rosen (Übertragung des Gedichtes in Prosa) (szk.).

Co tydzień dyktando.

Zadania francuskie.

I. półrocze.

1. La famille (aux questions). 2. Lettre pour emprunter un modèle d'ouvrage. 3. L'eau (aux questions). 4. Quelles sont les couleurs de l'arc-en-ciel? 5. Formation des temps (exercice de grammaire). 6. L'oeil (aux questions). 7. Le pupitre d'une bonne élève. 8. Règles de politesse (aux questions). 9. Le vieillard et ses enfants (fable de La Fontaine mise en prose). 10. L'arbre (description). 11. Description d'un oiseau.

II. półrocze.

1. Qualités d'une bonne écolière. 2. Les métaux (aux questions). 3. Le livre. 4. Prose écrite par coeur. 5. L'air (aux questions). 6. Objets dont se sert la couturière. 7. Lettre à une camarade qui n'était pas en classe et qui vous demande ce qu'il y a pour la leçon de français. 8. Qui et avec quoi construit la maison (aux questions). 9. Les boissons (aux questions). 10. La prairie (description) 11. Le gobelet (narration). 12. Lettre à une amie pour l'inviter à faire avec vous une excursion.

Wszystkie zadania pisane były w klasie. Nadto co tydzień dyktando.

KLASA II.

Zadania polskie.

I. półrocze.

1. Odpoczynek i praca (dom.). 2. Kongres Maryański we Lwowie (dom.). 3. Podania o założeniu trzech głównych miast polskich: Gniezna, Warszawy i Krakowa (szk.). 4. Opis pomnika Mickiewicza (dom.). 5. Jak można spędzać wieczory zimowe w kółku rodzinnem? (w formie listu do przyjaciółki) (szk.). 6. 29. listopada 1830 r. (dom.) 7. Śnieg (na pytania) (szk.). 8. Skutki przyjęcia chrześcijaństwa w Polsce? (dom.).

II. półrocze.

1. Jak strzedz czystości języka? (dom.). 2. List do starszej osoby z prośbą o zaopiekowanie się ubogą dziewczynką (szk.). 3. Objasnić następujące synonimy: mężny, waleczny, bitny, odważny, dzielny (dom.). 4. Bohaterstwo Chrzanowskiej (szk.). 5. Korzystne następstwa wynalazku druku (dom.). 6. Kwiecień-plecień (szk.). 7. Miesiąc Maryi (dom.). 8. „Po-

liczek“ (wiersz przerobiony na prozę) (szk.). 9. Kto nam zostawił „Pamiętkę po dobrej matce“? (dom.). 10. Z biegiem Wisły (podróż statkiem z Sandomierza do Warszawy) (dom.).
Co tydzień dyktando.

Zadania niemieckie.

I. półrocze.

1. Grundgedanke des Lesestückes: „Trost in Trübsal“ (dom.). 2. Der Garten (dom.). 3. Brief an eine Schneiderin (szk.). 4. Unsere wichtigsten kirchlichen Feiertage und deren Bedeutung (dom.). 5. Unser Schulzimmer (szk.). 6. Barbara Uttmann (dom.).

II. półrocze.

1. Brief an eine Tante, um ihr für ein Geschenk zu danken (dom.). 2. Eine Begebenheit aus dem Leben Maximilians, des letzten Ritters (nach einem Lesestücke) (szk.). 3. Die Milchfrau (Übertragung des Gedichtes in Prosa) (dom.). 4. Das Meer (nach gegebenen Fragen) (szk.). 5. Erzähle etwas von dem Affen Kees (nach einem Lesestücke) (szk.). 6. Ostern (dom.). 7. Die Erde (nach gegebenen Fragen) (szk.). 8. Dädalus (nach einem Lesestücke) (dom.). 9. Einlandungsbrief an die Freundin (szk.).

Co tydzień dyktando.

Zadania francuskie.

I. półrocze.

1. Le premier bon point (dom.). 2. La louange de Dieu dans les Alpes (podług ustępu) (szk.). 3. Mon porte-plume (dom.). 4. Les animaux domestiques (aux questions) (szk.). 5. Lettre à un libraire (dom.). 6. Le sac de charbon pour étrennes (narration) (szk.).

II. półrocze.

1. Les races humaines (aux questions) (dom.). 2. Mon jour préféré (szk.). 3. Lettre à une amie au sujet d'une loterie qu'elle a organisée pour les pauvres (dom.). 4. Dieu (traduction du polonais) (szk.). 5. Notre petit jardin (description) (dom.). 6. Les vêtements d'hiver et les vêtements d'été (aux questions) (szk.). 7. Les Gaulois (podług czytanego ustępu) (dom.).

Co tydzień dyktando.

KLASA III.

Zadania polskie.

I. półrocze.

1. Przyczyna gniewu Achillesa (dom.).
2. Pańskie oko konia tuczy (na podstawie I. ks. „Pana Tadeusza“) (szk.).
3. Fenicyanie panami morza Śródziemnego (dom.).
4. Wrażenia z uroczystości odsłonięcia kolumny Mickiewicza (szk.).
5. Targ na rynku lwowskim (dom.).
6. Polowanie na niedźwiedzia (z „Pana Tadeusza“) (szk.).
7. Ogród miejski w zimie (dom.).
8. Wieczór wigilijny (dom.).

II. półrocze.

1. Losy Haliny (na podstawie lektury „Wiesława“) (szk.).
2. Charakterystyczne znamiona bajki, skreślone na podstawie rozbioru przeczytanych utworów (dom.).
3. Bitwa w Termopilach (szk.).
4. Gospodarstwo w ulu (dom.).
5. Niemcewicz „Duma o Stefanie Potockim“ (szk.).
6. O ważności porządku w życiu codziennym (dom.).
7. Pojedynek Paska (szk.).
8. Kwiaty zwiastujące wiosnę (dom.).
9. Jakie wspomnienia historyczne budzi Jankiel w słuchaczach swoją grą na cymbałach (szk.).
10. Opis ulewy (dom.).

Zadania niemieckie.

I. półrocze.

1. Zeus und die Frösche (szk.).
2. Unser Schulhof (dom.).
3. Eine Übersetzung aus dem Polnischen (szk.).
4. Die Weiber von Winsperg. Nach Chamisso (dom.).
5. Zwei Briefe: Einladung und Absage (szk.).
6. Arachne (dom.).
7. Der Christbaum (dom.).

II. półrocze.

1. Eine orthographische Übung (szk.).
2. Beschreibung eines Zweihellerstückes (dom.).
3. Der fromme Graf (nach Schillers „Graf von Habsburg“).
4. Wie Gellert zu einer Fuhre Holz kam (szk.).
5. Die Schlacht in den Termopylen (dom.).
6. Ein Geburtstagsbrief (szk.).
7. Alarichs Bestattung (nach Platens „Grab in Busento“) (dom.).
8. Schiller und sein Vater nach ihrer äusseren Erscheinung (dom.).

Nadto dyktanda i ćwiczenia ortograficzne.

Zadania francuskie.

I. półrocze.

1. Pourquoi j'aime ma mère (dom.).
2. La soeur de charité (podług ustępu) (szk.).
3. Les équinoxes (aux que-

stions) (dom.). 4. Lettre de réclamation (szk.). 5. Le pupitre d'une bonne élève (dom.). 6. Le mois de décembre (dom.). 7. Le manchon (narration) (szk.).

II. półrocze.

1. Exposer le sujet du „Lion de Florence“ poésie de Millevoye (dom.). 2. Demande d'abonnement à un journal (szk.). 3. Lettre à un père (dom.). 4. La terre et le ciel (traduction du polonais) (szk.). 5. Comment une jeune fille doit se comporter dans la rue (dom.). 6. Une récréation à l'école pendant la belle saison (szk.). 8. La dernière classe de l'année (szk.).

Co tydzień dyktando.

KLASA IV.

Zadania polskie.

1. półrocze.

1. Na czym polega dokładność w myślach, słowach i czynach? (dom.). 2. Gdzie szukać należy pierwszych śladów literatury polskiej? (szk.). 3. Po Bogu jest nadzieja w dobrym przyjacielu (dom.). 4. Wizerunek szlachcica polskiego na podstawie „Żywota Reja“ (szk.). 5. Złoto i żelazo ze względu na pożytek i szkody (dom.). 6. Zapatrywania Modrzewskiego na szkołę według ustępu z dzieła: „O prawie Rzeczypospolitej“ (szk.). 7. Poglądy Kochanowskiego na życie (na podstawie czytanych ustępów). 8. Jak pojmował Skarga zadanie postów sejmowych w kazaniu: „O miłości Ojczyzny“? 9. Podać zwięzły tok myśli z ustępu Starowolskiego: „Lament utrapionej Matki Polski konającej“.

II. półrocze.

1. Rozwinąć myśli zawarte w zdaniu Niemcewicza: „Publicznego szacunku ten tylko bezpieczny, kto cnotliwie pracując ludziom pożyteczny“ (dom.). 2. Czy i o ile znaleźć możemy w wierszach Morsztyna i Kochowskiego echa pogodnej muzy Jana z Czarnolasu? (szk.). 3. Obraz dwornej pani (według lektury „Dworzanina“) (dom.). 4. Jak przedstawia się Pasek w swoich „Pamiętnikach“ (na podstawie czytanych ustępów) (szk.). 5. Uzasadnić zdanie Skargi: „Kto mienie stracił, — stracił mało, kto cześć — wiele, kto Boga — wszystko“ (dom.). 6. Na czym polegały reformy Konarskiego? (szk.). 7. Jaką powinna być nasza lektura? (dom.). 8. Znaczenie bajek i satyr Krasickiego w jego literackiej działalności (szk.).

Przy zadaniach domowych żądano zawsze dokładnej dyspozycji.

Zadania niemieckie.

I. półrocze.

1. Das wahre Glück liegt nicht ausser uns, sondern in uns (dom.). 2. Brief an die Eltern nach der Rückkehr von den Ferien (szk.). 3. Der Frühling und das Jugendalter (eine Vergleichung) (dom.). 4. Das Lied des Arion (Inhaltsangabe) (szk.). 5. Schilderung einer tüchtigen Haushälterin und Hausfrau (dom.). 6. Das Wesen der Ballade an Goethes „Erkönig“ erörtert (szk.). 7. Die Werbung Siegfried's um Kriemhilde (Nach der Schullektüre mit eigener Disposition) (dom.). 8. Eine Übersetzung aus dem Polnischen (szk.). 9. Das Familienglück in Vossens Idylle: „Der siebzigste Geburtstag“ (dom.). 10. Lenau's „Polenflüchtling“ in Prosa wiedergegeben (szk.).

II. półrocze.

1. Wie Nausikaa den Odysseus zum Vater Alkinoos heimführte (dom.). 2. Twardowski's Jugend, der Schullektüre nacherzählt (szk.). 3. Schilderung eines Volksfestes (nach Grillparzers Novelle „Der arme Spielmann“) (dom.). 4. Beschreibung des Pfingstfestes im „Reineke Fuchs“ (szk.). 5. Welche Gefühle weckt in uns das Osternfest (dom.). 6. Übersetzung aus dem Polnischen (szk.). 7. Welche sind die edelsten Freuden des Jugendalters (mit gegebener Disposition) (dom.). 8. Charakteristik und Inhaltsangabe des Gedichtes Mosens: „Die letzten Zehn vom vierten Regiment“ (szk.).

Zadania francuskie.

I. półrocze.

1. Bienfaits de l'instruction (w formie rozmowy) (dom.). 2. „Après la bataille“, wiersz W. Hugo przerobiony na prozę (szk.). 3. „On a souvent besoin d'un plus petit que soi“. Imaginer des exemples familiers auxquels puisse s'appliquer cette maxime (dom.). 4. Ma chambre (szk.). 5. Si j'étais fée (Le bien que je ferais, les plaisirs que je me procurerais, les merveilles que j'accomplirais avec ma baguette magique...) (dom.). 6. Le sel (état naturel, préparation, usages) (szk.). 7. Lettre de condoléance (dom.).

II. półrocze.

1. Une promenade en traîneau (szk.). 2. Montrer par un exemple que le courage civil peut, à l'occasion, n'être

pas moins héroïque que le courage militaire (dom.). 3. „Un intérieur de diligence“ (szk.). Résumé d'un conte d' E. Souvestre (dom.). 4. „La prière du matin“ (tłomaczenie z polskiego.) (szk.). 5. Sujet de „Paul et Virginie“, roman de Bernardin de Saint-Pierre (dom.).

Co tydzień dyktando.

KLASA V.

Zadania polskie.

1. Obowiązki koleżeńskie (dom.). 2. Na czym polega zasługa Woronicza? (szk.). 3. U stóp kolumny Mickiewicza (Wrażenia i myśli) (dom.). 4. Ogólna geneza romantycznego prądu (szk.). 5. Stanowisko młodej paniienki w rodzinie (dom.). 6. Charakterystyka ballad Mickiewicza (szk.). 7. Konrad Wallenrod jako typ powieści bajronicznej (szk.). 8. Myśl przewodnia „Ody do młodości“ (dom.). 9. Znaczenie poezji ludowej (na podstawie Pieśni Wajdeloty) (dom.). X. Jakie wady ośmiesza Krasicki w satyrze p. t. „Żona modna“ (szk.). XI. Rozwój akcji w komedyi Fredry p. t. „Śluby panięskie“ (szk.). XII. Polska jako przedmurze chrześcijaństwa (szk.). XIII. Mikołaj Rej (z powodu 400-setnej rocznicy urodzin jego) (dom.). XIV. O ile można odnieść do Mickiewicza wyrazy: „Nigdzie szczęścia nie zaznał, bo go nie było w ojczyźnie“ (szk.).

Zadania niemieckie.

1. a) Inhalt und Grundgedanke des „Pegasus im Zorn“ von Schiller. b) Wie hat sich die deutsche Sprache allmählig entwickelt? (szk.). 2. Böse Gesellschaften verderben gute Sitten (dom.). 3. Karls des Grossen Verdienste um die deutsche Bildung, Sprache und Literatur (szk.). 4. Warum ist die Bescheidenheit besonders in der Jugend zu empfehlen (dom.). 5. Der Charakter Kriemhildens nach dem Nibelungenlied (szk.). 6. Worin hat die Anlänglichkeit des Menschen an seine Heimat ihren Grund (dom.). 7. Eine Übersetzung aus dem Polnischen (szk.). 8. Es ist der Satz Goethe's zu erklären: Wer nicht vorwärts geht, der geht zurück (dom.). 9. Gründe und Resultate des literarischen Kampfes der Leipziger mit den Schweizern (szk.). 10. Die vorteilhaften Folgen der Kreuzzüge (dom.). 11. Die wichtigsten Verdienste Klopstocks um die deutsche Literatur (szk.). 12. Die Überlegenheit Europa's über die übrigen Erdteile (dom.). 13. Die Ideale der Klopstock'schen Oden (szk.). 14. Inwiefern ist die Dichtkunst eine Bildnerin der Menschheit (dom.). 15. Die

Begegnungsszene zwischen Maria und Portia in Klopstocks „Messias“ (szk.). 16. Charakteristik Tellheims nach Lessings „Minna von Barnhelm“ (dom.).

Zadania francuskie.

1. Une bonne journée pendant les vacances (opowiadanie) (dom.). 2. Formation de la langue française (szk.). 3. Développer cette pensée de Voltaire: „Le travail éloigne de nous trois grands maux: l'ennui, le vice et le besoin“ (dom.). 4. La fête des Morts à Léopol (szk.). 5. Ce que contient le sac du facteur (dom.). 6. Marche à suivre dans le compte rendu d'un récit (w formie listu) (szk.). 7. Le patriotisme chez les femmes (dom.). 8. „Introduction du christianisme en Pologne (tłomaczenie) (szk.). 9. Histoire d'un sou (dom.). 10. Le caractère d'Andromaque dans la tragédie de Racine (szk.). 11. Ce que l'on voit de ma fenêtre (szk.). 12. Analyser le morceau célèbre de Victor Hugo sur „la Retraite de Russie“. (dom.). 13. Comparaison entre la morale de La Fontaine et celle de Molière (szk.).

KLASA VI.

Zadania polskie.

1. Pomniki miasta Lwowa (dom.). 2. Źródła tragizmu w „Lilli Wenedzie“ (szk.). 3. Obowiązki względem ojczyzny (dom.). 4. Mickiewicz a Słowacki, charakterystyka porównawcza (szk.). 5. Miasto ogniskiem kultury (dom.). 6. Ideowość w twórczości Krasińskiego (na podstawie lektury i nauki szkolnej) (szk.). 7. O ile uważać można „Chorał“ Ujejskiego za wyraz mesyanizmu (dom.). 8. Znaczenie i działalność Szajnochy (szk.). 9. Trzy doby działalności kobiecej: Hoffmanowa, Żmichowska, Orzeszkowa (dom.). 10. Żywioł polski na kresach wschodnich, podług szkicu Szajnochy p. t. „Zdobycze pług polskiego“ (dom.). 11. Znaczenie „Trylogii“ Sienkiewicza (szk.). 12. Idee przewodnie w poezjach Asnyka i Konopnickiej (szk.).

Zadania niemieckie.

1. Die Ballade „Edward“ in Herders und Słowacki's Wiedergabe (dom.). 2. Eine freie Übersetzung aus dem Polnischen (szk.). 3. Die Pestjungfrau in „Konrad Wallenrod“, der Tod in Grottggers „Lituania“ und Goethes „Erlkönig“ (dom.). 4. Winterfreuden (dom.). 5. Sommerfeierabend in „Lied von der Glocke“ und in „Pan Tadeusz“ (dom.). 6. Brief an eine kranke Freundin (szk.). 7. Die Grundge-

danken der Schillerschen Balladen (dom.). 8. Eine freie Übersetzung aus dem Polnischen (szk.). 9. Wiedergabe des Inhalts einer beliebigen Ballade von Mickiewicz (dom.). 10. Die Bedeutung des Ackerbaus für unsere Futter. Im Anschluss an Schillers „Eleusisches Fest“ (szk.).

Zadania francuskie.

1. Utilité pour la femme d'une instruction approfondie (dom.) 2. Les chiens du Saint-Bernard (traduction du polonais (szk.). 3. Racontez la mort de Britannicus d'après Racine (dom.). 4. L'origine de la langue française (szk.). 5. La colonne de Mickiewicz (dom.). 6. Les animaux malades de la peste (fable de la Fontaine) (szk.). 7. L'influence de Mme de Staël et de Chateaubriand sur le romantisme (dom.). 8. La Pologne (composition géographique). 9. Le développement du théâtre en France (au moyen âge, pendant la Renaissance, à l'époque du classicisme, à l'époque du romantisme). 10. La vie et l'activité littéraire de V. Hugo. 11. Le morceau de pain (szk.).

Do pisemnego egzaminu dojrzałości:

Zadanie polskie: Rozwój powieści polskiej w okresie po r. 1831.

Zadanie niemieckie: „Die Bürgschaft“ und „Farys“ (Anhaltspunkte: Art und Zweck der eiligen Reise, Hindernisse, Bewältigung, Wirklichkeit und Einbildung, Lohn der Mühen).

Zadanie francuskie: Les idées morales dans les fables de La Fontaine.

Zadania matematyczne:

$$1. \quad \frac{X + 5\frac{1}{3}}{2} = 7\frac{1}{3} - 13y$$

$$5\frac{1}{3} - 3X = \frac{10y + 6\frac{2}{3}}{3}$$

2. Ktoś wynajął łąkę 240 m długą a 105 m szeroką za 84 K. i odstąpił z niej sąsiadowi kawałek 180 m długi a 60 m szeroki z zyskiem 16%. Ile mu sąsiad ma zapłacić?

3. Walec o promieniu podstawy $R = 68 \text{ dm}$ a 10.6 dm wysoki ma wydrążenie stożkowe 5.6 dm głębokie

a u podstawy 4·2 dm szerokie. Jaka jest powierzchnia i objętość tej bryły?

4. Rura z cementu ma w świetle średnicę 32·8 cm a ściany 5 cm grube. Ile waży ta rura, jeżeli ciężar właściwy materiału jest 3·1, a długość rury 1 m 20 cm?

Zadania rysunkowe:

a) Amfora (z modelu).

b) Kwiat, pączki i liście gwoździka jako ozdoba jednego rogu serwety (zastosowana do haftu) w trójkącie prostokątnym (wielkość przyprostokątnej 25 cm).

Zbiory naukowe.

Biblioteka.

Z końcem roku szkolnego 1903/4 liczyła biblioteka dla uczniów 700 tomów. W ciągu roku 1904/5 przybyły do biblioteki następujące książki:

I. polskie:

1. Ks. Ventura de Beaulieu (tł. Koźmiana). Poślanictwo katolickiej niewiasty.
2. Ks. Bougaud: Chrystyanizm i czasy obecne.
3. Ks. Morawski: Wieczory nad Lemanem.
4. Fr. Papée: Dzieje Unii kościelnej na Rusi.
5. Polska w obrazach, (wydawnictwo zbiorowe) 3 cz.
6. Sadowski: Herby i oznaki zaszczytne w Polsce 2 cz.
7. Gloger: Geografia historyczna ziem dawnej Polski.
8. Tretiak: Najświętsza Panna w poezji polskiej.
9. Chmielowski: Literatura polska 6 t.
10. Tarnowski: Dzieje literatury polskiej.
11. Kallenbach: Adam Mickiewicz.
12. Kallenbach: Krasiński.
13. Konopnicka: Szkice.
14. Tur: Uniwersytet wileński.
15. Wyspiański: Noc listopadowa.
16. Łoś: Główne zasady deklamacji.
17. Tenner: Estetyka żywego słowa.
18. Witkiewicz: Sztuka i krytyka.
19. Doleżan: Historia sztuki.
20. Sztuka polska — wydawnictwo zbiorowe. 12 zeszytów.

21. Wróblewski: Zasady piękna w sztuce.
22. Zyberg-Plater: Kilka myśli o wychowaniu w rodzinie.
23. Hopkins: Matki i synowie.
24. Ellen Key: Stulecie dziecka.
25. Majchrowicz: Historia pedagogii.
26. Stefanowska: Życie w oceanie.
27. Kramsztyk: Opowiadania z niwy naukowej.
28. Selma Legerlöf: Legendy.
29. Sheldon Karol M.: W Jego ślady.
30. Teresa Jadwiga Papi: Klementyna.
31. Teresa Jadwiga Papi: Za oceanem.
32. Teresa Jadwiga: W słońcu.
33. Autor Ireny: Savonarola 3 t.
34. Wszechświat i człowiek. (czasopismo warszawskie).

II. niemieckie:

- 1-9. Z wydawnictwa szkolnego Freytaga t. 9.
10. Marlitt: Gold Else.
11. Marlitt: Geheimniss der alten Mamselle.
12. Marlitt: Eulenhau.
13. C. Werner: Freie Bahn.
14. C. Werner: Glück auf!
15. Hillern: Aus eigener Kraft.
16. Grillparzer: Die Ahnfrau.

III. francuskie.

1. Flammarion: La fin du monde.
2. Simon Jules: La femme du XX. siècle.
3. Baronne Staff: La femme dans la famille.
4. Zénaïde Fleuriot: Sans beauté.
5. Zénaïde Fleuriot: La vie en famille.
6. Zénaïde Fleuriot: Raul Daubry.
7. M Maryan: Annie.
8. Erneste Legouvé: Une élève de seize ans.
9. Henry Bordeaux: La peur de vivre.
10. Bornier: La fille de Roland.
11. Coppeé: La bonne souffrance.
12. Lichtenberger: Portraits de jeunes filles.
13. Mme E. Foa: Vertus et talents.
14. Poètes illustres de la Pologne au XIX. siècle.

Uczenice korzystały z biblioteki pilnie, wymieniając książki w każdą sobotę.

Gabinet przyrodniczy.

Z końcem roku szkolnego 1903/4 liczył inwentarz gabinetu 457 numerów. W bieżącym roku szkolnym zakupiono: 1) czaszkę, 2) model oka, 3) model ucha, 4) model przekroju głowy, 5) model przekroju skóry.

Gabinet fizykalny.

Z końcem roku szkolnego 1903/4 było przyrządów 74. W roku 1904/5 zakupiono:

1. Blok stały i ruchomy z podstawką.
2. Waga hydrostatyczna.
3. Model pompy ssącej.
4. Elektromagnes.
5. Dzwonek elektryczny z kluczem.
6. Ciemnia optyczna.
7. Zwierciadło wklęsłe.
8. Zwierciadło wypukłe.
9. Soczewka wypukła.
10. Soczewka wklęsła.
11. Pryzmat optyczny.
12. Przyrząd do wykazania współbrzmienia podług Drenfelna.

Przybory do Geografii i historii.

Z końcem roku szkolnego 1903/4 Zakład posiadał obrazów do nauki geografii 20, map ściennych 32, obrazów historycznych ściennych 25, atlasów do geografii i historii 5, globus, telluryum, mapa reliefowa do nauki geografii fizycznej.

W bieżącym roku szkolnym zakupiono:

1. Schwabe E. Römisches Reich.
2. Sydow-Habenicht: Deutschland oro - hydrographisch.
3. Sydow-Habenicht: Europa oro - hydrographisch.
4. Levasseur et Naud Evrard: Europe.
5. Ernst Mayer und Josef Luksch: Weltkarte zum Studium der Entdeckungen.

Do Sali rysunkowej w ostatnich latach dokupiono:

1. Wielkich modeli drewnianych (figury geometryczne) sztuk 16.
2. Waz stylowych z terrakoty sztuk 8.
3. Odlewów i modeli gipsowych sztuk 20.
4. Ornamentów gipsowych sztuk 12.
5. Manrocq'a modeli wypukłych 3 serye.
6. Ferd. Sodoma: Das polichrome pflanzliche Ornament.
7. Kłapkowskiego wzory wydane nakładem Rady szkolnej krajowej 2 serye.

KLASYFIKACYA.

KLASA PRZYGOTOWAWCZA.

Stopień pierwszy z odznaczeniem:

Baczewska Janina
Kitzówna Paulina

Kosińska Zofia
Kuncewiczówna Anna

Świeżawska Aniela.

Stopień pierwszy:

Beerówna Marya
Kasprowiczówna Janina

Kopaczyńska Marya
Oblasówna Sabina

Tyszkowska Zofia.

Prywatystka: *Girzejowska Marya* (stopień pierwszy z odzn.).

KLASA PIERWSZA.

Stopień pierwszy z odznaczeniem:

Derenowska Marya
Dulębianka Ludmiła
Lewicka Irena

Olszewska Marya
Schmittówna Leonia
Wachtłówna Hermina.

Stopień pierwszy:

Ciborowska Zofia
Hahnówna Helena

Kamienobrodzka Anna
Olizarówna Jadwiga

Zawirska Feliksa.

Prywatystka: *Sapieżanka Iza* (stopień pierwszy z odzn.).

KLASA DRUGA.

Stopień pierwszy z odznaczeniem:

Buczyńska Walerya
Czechowiczówna Stanisława
Epsteinówna Julia
Freundówna Irena

Karrachówna Teresa
Kruczkiewiczówna Marya
Kwiatkowska Zofia
Żygulska Wanda.

Stopień pierwszy:

Baczewska Wiktorya
Bauerówna Józefa
Dulębianka Janina
Dzielińska Marya
Gracka Marya
Łobosówna Janina
Mazewska Zofia

Deskurówna Barbara
Dębicka Stanisława.
Obtułowiczówna Stanisława
Rudzińska Helena
Rzewuska Henryka
Seldenreichówna Marya
Stoffówna Róża

Żelechowska Anna.

KLASA TRZECIA.

Stopień pierwszy z odznaczeniem:

Battagliówna Helena
Chołoniewska Helena
Gugalska Zofia

Heszelesówna Malwina
Marsówna Krystyna
Wiesenberżanka Kornela.

Stopień pierwszy:

Baranowska Teofila
Biernacka Anna
Fiebertówna Eugenia
Ihnatowiczówna Zofia
Iżycka Jadwiga
Kopczyńska Julia
Kowalska Marya
Kunstmanówna Janina

Manasterska Helena
Morawska Marya
Neužilówna Marya
Olizarówna Stefania
Pilecka Wanda
Rossknechtówna Olga
Ruszczyńska Marya
Wiesenberżanka Izabela.

KLASA CZWARTA.

Stopień pierwszy z odznaczeniem:

D'Abancourt Jadwiga
Burlizanka Zofia
Dudrykówna Zofia
Felddegenówna Olga
Jurkowska Bronisława
Krzepitowska Marya

Lewicka Michalina
Lilienówna Jadwiga
Marynowska Stefania
Pajczkowska Henryka
Piotrowska Helena
Schäferówna Róża

Stefczykówna Marya.

Stopień pierwszy:

Bilińska Zofia	Friedówna Janina
Brzezińska Stefania	Prusówna Janina
Czaplicka Jadwiga	Rzepecka Marya
Dulębianka Marya	Rzewuska Marya.

Pozwolenie składania egzaminu poprawczego otrzymała jedna uczenica.

KLASA PIĄTA.

Stopień pierwszy z odznaczeniem:

<i>Ambroziewiczówna Marya</i>	<i>Marynowska Helena</i>
<i>Darska Jadwiga</i>	<i>Ostrożyńska Zofia</i>
<i>Jarosiewiczówna Marya</i>	<i>Skolimowska Felicya</i>
<i>Kadyjówna Jadwiga</i>	<i>Skurska Stefania</i>
<i>Marsówna Elżbieta</i>	<i>Sokalska Marya</i>

Zgórska Zofia.

Stopień pierwszy:

Dylewska Janina	Limbachówna Albina
Roznerówna Berta.	

Pozwolenie składania egzaminu poprawczego otrzymały dwie uczenice.

Wynik egzaminu dojrzałości przy końcu roku szkolnego.

Do egzaminu dojrzałości zgłosiło się:

a) uczeń Zakładu	24
b) eksternistek	4
Razem	28

Z tych uznano:

za dojrzałe	9
„ „ z odznaczeniem	18
przed egzaminem odstąpiła	1
Razem	28

Świadectwa dojrzałości otrzymały:

Baraniecka Jadwiga (z odzn.)
Blauthówna Marya (z odzn.)
Cetnarska Janina
Ciesielska Stefania (z odzn.)
Dattnerówna Karolina
Dąbrowska Marya (z odzn.)
Dobrowolska Marya
Fleckówna Fanny (z odzn.)
Fleckówna Henryka (z odzn.)
Fiebertówna Helena (z odzn.)
Jasinicka Stefania
Klimowiczówna Julia (z odzn.)
Kosińska Gabryela

Krochówna Janina (z odzn.)
Kunstmanówna Helena (z odzn.)
Lewakowska Zofia (z odzn.)
Lewicka Kamila (z odzn.)
Pawlewska Jadwiga (z odzn.)
Prokschówna Ida (z odzn.)
Rzepecka Irena
Schiffówna Helena (z odzn.)
Skątkowska Czesława (z odzn.)
Śliwińska Wanda
Świtalska Marya
Festenburzanka Stefania
Pilatówna Adela (z odzn.)

Rehmanówna Wanda (z odzn.)

PRZEPISY SZKOLNE.

Z chwilą, gdy dziewczynka przestępuje próg Zakładu naukowego, sfera jej obowiązków rozszerza się. Już ona ma nietylko ten jeden dom swój rodzinny, ma teraz i inny jeszcze: **Dom-Szkołę**.

Przychodzi do niego po to, aby się uczyć, ale przykładając się gorliwie do nauki, powinna nie mniej pilnie baczyć na rozwój swego charakteru, bo jeżeli wiedza jest potęgą, to człowiek wart tyle, ile wart jego charakter. Jednym zaś z czynników najbardziej kształcących charakter jest spełnianie obowiązków chętne, ściśle, sumienne. Niechaj więc ma wysokie poczucie obowiązku, opromienione gorącą miłością Boga, Ojczyzny i rodziny. Obowiązki, jakie szkoła wkłada na nią, rozdzielają się na trzy kategorie: pierwsze obejmują jej stosunek do samego Zakładu naukowego, drugie do wychowawców i nauczycieli, trzecie do koleżanek.

Szkoła daje uczniocy dobro najwyższe: światło wiedzy. Ona powinna tak wszędzie i zawsze się zachowywać, aby dawać świadectwo jak najlepsze kierunkowi, który panuje w szkole. Jej słowa, jej czyny mają być w zgodzie z tem, co tam słyszy. mają dorzucać promyk jasny do wielkiego ogniska światła i ciepła, które wytwarza szkoła. Wychowawcy i nauczyciele stawiają sobie jako główne zadanie życia, kształcenie wszechstronne wszystkich władz duchowych i fizycznych uczniocy. Temu celowi poświęcają cały zasób wiedzy i doświadczenia, które zdobyli sami z trudem i walką, ona powinna spłacać dług u nich zaciągnięty szczerem złotem uczuć: szacunku, wdzięczności, zaufania. Koleżanki — to towarzyszki pracy, towarzyszki krótkotrwałych niepowodzeń i niewinnych uciech życia szkolnego. Należy je wszystkie ogarniać równem uczuciem siostrzanej życzliwości. Należy pamiętać, że zdolność, pilność, szlachetność każdej poszczególnej uczniocy, podnosi sławę całej klasy. Trzeba więc starać się dorównać w nauce i cnocie tym, co są lepsze i więcej umieją, a słabszym dopomagać z całym zapalem, aby i one nie pozostały poza innemi, aby i one nie były upośledzone. Uczennica powinna starać się o zaufanie i życzliwość swojej klasy, a ceniąc jej honor narówni z własnym, stać na jego straży.

Spełniając powyższe obowiązki, jakie szkoła na nią wkłada, uczenica przygotowuje się do trudniejszych i donioślejszych, które ją czekają w dalszym życiu jako obywatelkę świadomą zadań i celów społeczeństwa, wśród którego pracować będzie.

Tu w szkole nabyte nawyknięcia, zasady, cnoty pozostaną na zawsze jej skarbem, którego nikt i nic pozbawić jej nie zdoła, bo „Młodość nasza jest rzeźbiarką, co wykuwa żywot cały“.

I.

Postanowienia ogólne.

§. 1.

Zrozumienie i sumienne wypełnianie swoich obowiązków szkolnych, jako przygotowanie do przyszłych obowiązków życia, jest ścisłą powinnością każdej uczenicy.

§. 2.

Uczenice powinny z całą gorącością ducha brać udział we wspólnych nabożeństwach i ćwiczeniach religijnych, pomnąc, że te podnoszą ich duszę i uzacniają serca, zbliżając je do Boga.

§. 3.

Wobec przełożonej, kierownika Zakładu i grona nauczycielskiego powinny być zawsze szczerze i posłuszne; powinny witać z należnym uszanowaniem t. j. ukłonem. lub przez powstanie osoby, składające grono nauczycielskie, choćby nie uczyły w ich klasie. Wszelkie udzielane sobie uwagi i zarządzenia winny przyjmować z uległością i szacunkiem i wypełniać je najściślej przez poczucie obowiązku i zaufanie do przełożonych; takie tylko posłuszeństwo wpłynie na urobienie się charakterów.

§. 4.

Względem koleżanek powinny być uprzejme, uczynne, pamiętając jednak, że czynność koleżeńska nie polega na podpowiadaniu i dawaniu zadań do odpisywania, co jako szkodzące obydwom stronom jest stanowczo wzbronione. Odpowiedzi ustne, wypracowania pisemne, rysunki i roboty ręczne muszą być wykonane samodzielnie, bez żadnej obcej pomocy, która jest surowo wzbroniona.

§. 5.

W obec koleżanek innej religii powinny baczyć uczenice, aby nie ubliżyć ich religijnym uczuciom.

II.

Postanowienia szczegółowe.

a). *Zachowanie się w szkole.*

§. 6.

Uczenice liceum, przychodząc do Zakładu na naukę lub jakiegokolwiek uroczystości, powinny być ubrane w przepisany mundur. To jednostajne

ubranie ma za cel zrównanie uczenic i odebranie im sposobności do rozmowy o strojach.

Uczesanie i strój winny być skromne.

§. 7.

Do Zakładu należy uczęszczać regularnie. Każde opuszczenie godzin szkolnej nauki lub ćwiczeń religijnych musi być należycie usprawiedliwione.

§. 8.

Przychodzić należy do Zakładu o ściśle oznaczonym czasie bez opóźniania się. Częste spóźnianie się wpłynie ujemnie na stopień z pilności, również jak i nienależyte usprawiedliwienie opuszczonych godzin.

§. 9.

Przed pierwszym dzwonieniem należy uczniom przygotować się do nauki i rozpoczynającej ją modlitwy.

§. 10.

W czasie lekcji powinien panować spokój i skupienie, należyne powadze nauki i osób uczących. Jeżeli się zdarzy niekiedy, że się profesor spóźni, uczenice dadzą dowód dobrego wychowania, zachowując się tak spokojnie, jak w jego obecności.

§. 11.

Podczas lekcji uczenice powinny żywo interesować się przedmiotem, chociaż w danej chwili nie są pytane. Podręczniki powinny być zamknięte.

§. 12.

Uczenice winny przestrzegać porządku tak co do swoich rzeczy, jak i co do tych, które są własnością zakładu.

Każda rzecz należąca do uczenicy, powinna być odpowiednio naznaczona i podpisana jej nazwiskiem. Książki i zeszyty należy oprawać w czysty, niezadrukowany papier.

§. 13.

Niewolno niszczyć sprzętów szkolnych, map, obrazów i innych przyborów. Książki lub przybory z zakładu pożyczone należy oddać niezniszczone w przepisany czas. W razie uczynienia jakiej szkody należy się szczerze przyznać i, o ile możliwości wynagrodzić.

§. 14.

W klasie w ogóle, a w pulpitach swoich w szczególności powinny uczenice dbać o ścisły porządek; nie zostawiać w pulpicie podartych kawałków papieru, niedojedzonych bułek i owoców i t. p. lecz wrzucać je do przeznaczonego na to kosza.

§. 15.

Uczenice dbają kolejno o porządek w klasie i pamiętają wtedy o przygotowaniu dziennika, atramentu, pióra, gąbki i kredy. Przed godziną

robót, rysunków, geografii i geometrii powinna uczennica, na którą kolej przypada, przygotować potrzebne do nauki przybory, a po skończonej lekcji pochować je starannie.

§. 16.

Podczas przerw wolno przechadzać się, rozmawiać i urządzać dozwolone gry i zabawy, unikając przy nich hałasu.

b) Zachowanie się poza szkołą.

§. 17.

Uczenice powinny iść z domu wprost do szkoły i na odwrót bez zatrzymywania się na ulicy, przed wystawami sklepowymi, przed ogłoszeniami, afiszami i t. p.

Nie wolno również odprowadzać koleżanek.

§. 18.

W miejscach publicznych, na przechadzkach, ślizgawce i t. p. mogą się uczenice znajdować tylko w towarzystwie osób starszych.

§. 19.

Uczenice nie powinny bez osobnego pozwolenia przełożonej zakładu brać czynnego udziału w publicznych koncertach, przedstawieniach amatorskich i t. p.

§. 20.

Uczenice nie powinny bez wyraźnego zezwolenia przełożonej uczęszczać na wykłady, urządzone dla osób, nie pobierających już systematycznej nauki.

§. 21.

Sprzedawać książki w antykwarni wolno tylko w towarzystwie osoby starszej.

§. 22.

Niewolno uczenicom wypożyczać powieści z bibliotek publicznych; niewolno również pożyczać sobie nawzajem książek bez wiedzy przełożonej zakładu.

§. 23.

Niewolno należeć do żadnych stowarzyszeń, ani też urządzać składek bez upoważnienia przełożonej.

§. 24.

Wszystkie przepisy o zachowaniu się poza szkołą obowiązują uczenice również w czasie świąt i wakacji. Feryi tych przedłużać niewolno, a tylko choroba lub bardzo ważna przyczyna może usprawiedliwić opóźnienie przyjazdu ze świąt, lub wakacji lub też wcześniejszy wyjazd.

c) Wskazania higieniczne.

§. 25.

Ponieważ zdrowie jest nie tylko własnością osobistą, lecz także cennym skarbem społeczeństwa, bo tylko zdrowe jednostki mogą ojczyźnie prawdziwy przynieść pożytek, pilnie więc i bacznie uważać na nie należy.

§. 26.

Uczenice powinny dbać o czystość ciała i ubrania.

§. 27.

Powinny uważać, aby ubranie nie hamowało ruchów i równomiernego rozwoju fizycznego.

§. 28.

Uczenice witać się mają wzajemnie podaniem ręki.

§. 29.

Przy nauce należy siedzieć prosto, nie opierać się pierśmi o stół, a przy pisaniu lub czytaniu nie pochylać się za nisko.

§. 30.

Unikać należy zabaw i gier, które mogą łatwo spowodować jaki wypadek, n. p. kręcenia młynka i t. p.

§. 31.

O każdej poważniejszej chorobie należy bezzwłocznie zawiadomić przełożoną zakładu.

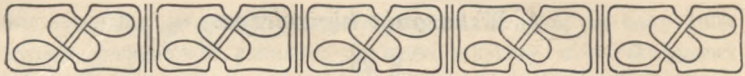
§. 32.

Jeżeli w domu uczenicy zapadnie kto z domowników na zakaźną chorobę, należy uwiadomić o tem natychmiast przełożoną zakładu. Od chwili rozpoznania choroby, aż do dokonania gruntownej dezynfekcy nie wolno uczenicy uczęszczać do zakładu. Wraz z uwiadomieniem o chorobie należy natychmiast odesłać wszelkie książki i t. p. przybory z zakładu wypożyczone.

§. 33.

Za przekroczenia przeciw powyższym przepisom szkolnym wymierza szkoła następujące kary:

- a) napomnienie ze strony gospodarza klasy lub klasowej gospodyni,
- b) upomnienie ze strony przełożonej zakładu,
- c) wykluczenie z zakładu, jeżeli uczenica mimo upomnień jest niepoprawną, lub jeżeli jej wykroczenie jest poważniejszej natury.

O CZCI MATKI BOSKIEJ W NARODZIE NASZYM.

Od najwcześniejszego zarania dziejów katolickiej Polski istotą naszego religijnego, a rzecz można i narodowego życia była gorąca miłość i cześć Najświętszej Panny Maryi. Cała historia narodu polskiego, wszystkie najświetniejsze jego tryumfy, największe zwycięstwa, odnoszone bądź to na polu bitwy, bądź na polu cichej pracy wewnętrznego życia narodu, jakoteż chwile najgroźniejszych niebezpieczeństw, nieszczęść i przełomów, jednym słowem wszystkie szczęśliwe i smutne losy Ojczyzny naszej, są najściślej związane z czcią i uwielbieniem Matki Bożej. Słusznie zauważono, że historia Polski, przez długie wieki jest jakby historią Maryi w narodzie.

Rzeczywiście, przechodząc myślą fakt po fakcie z przeszłości naszej, co krok spotykamy w niej Imię Maryi, które jak złocista wstęga wije się na tle życia narodu. Bo też z całej Europy Polska od wieków najgoręcej ukochała Najsw. Bogarodzicę, najufniej Jej opiece się zawsze oddawała i oddaje. „Polakom niejako w naturę i przyrodzenie poszło kochać Maryę” powiedział znany nasz kaznodzieja O. Młodzianowski. Dla nas była zawsze ta przeczysta Królowa nieba, jak jest w istocie, najwyższym po Bogu ideałem, najwznioślejszym symbolem wszystkiego co dobre, piękne i jedynie prawdziwe, myśmy ten kwiat niebiański kochali i czcili — czcili wszyscy bez wyjątku. Od najdawniejszych czasów cześć Maryi kwitła w Polsce w pełni, nie wśród wybranych jednostek tylko, lecz wśród ogółu, wśród najlichszych chat wieśniaczych i białych dworzków szlacheckich i złocistych komnat zamkowych panów polskich i królów.

Jak kraj długi, szeroki, od morza sięgający, wielki i wolny, tak wszędzie cześć Bogarodzicy była wyrazem całej etyki katolicko-narodowej i po dziś dzień cześć ta jest nam najdroższą spuścizną po ojcach, największym

skarbem, jaki wraz z językiem przekazali praojcowie nasi nam wymazanym dziś z kart geograficznych Europy, a jednak żyjącym życiem, którego nie zdoła stłumić przemoc wroga: życiem ducha.

Cześć Najśw. Panny w Polsce zaszczerpiona jest w sam rdzeń narodu. Zaledwie zbawienne światło wiary chrześcijańskiej poczyna w X. wieku przedzierać się przez gęstą mgłę dotychczasowego pogaństwa w Polsce, już św. Wojciech, ten pierwszy jasny płomień w świeczniku chrześcijaństwa polskiego, wszczepiając w naród zarodki wiary, szerzy w nim nabożeństwo do Matki Zbawiciela.

Marya staje się niejako pierwszym ziarnem zasianem na niwie katolicyzmu polskiego. Posiew rzucony dłonią świętego Apostoła, padł na urodzajną glebę, przyjął się i począł wkrótce wydawać bujne plony. Już pierwsze kościoły, stawiane za Mieszka I-go w Gnieźnie, budowane są ku wyłącznej czci Matki Boskiej, pod wezwaniem Jej Imienia, a z świątyni tych rozbrzmiewają już wtedy najstarsze pieśni ku chwale Bożej Rodzicielki, ku chwale tej świetlanej jutrzenki, zwiastującej nam zbawienia słońce. Podczas gdy w Czechach i w Niemczech w tym samym czasie pieśni religijne śpiewano po łacinie, nasi praojcowie już w zaraniu dziejów chwałą Maryę w języku rodzimym.

W tych najdawniejszych pieśniach Maryańskich, jak niegdyś w ulubionych klechdach i pieśniach gminnych, składał naród „swych myśli przędzę i swych uczuć kwiaty“. Na skrzydłach rzewnej melodii unosiły się od wieków do tronu przeczystej Dziewicy wszystkie wierzenia i nadzieje, wszystkie troski i bóle, dziękczynienia za łaski i błagania o pomoc i wszystkie najtkliwsze, najżywotniejsze uczucia narodu. Pieśni te były i pozostały aż dotąd najsilniejszą dźwignią w rozwoju kultu Matki Boskiej wśród ludu naszego.

A pierwszy twórczy pomnik naszej literatury narodowej, owa najdawniejsza pieśń, potężna „Bogarodzica“, czyjeżże czci głównie poświęcona, jak nie tej Pani świata, Matce „zwolonej“? Jakież to charakterystyczne: pierwsza myśl twórcza narodu, pierwszy zabytek piśmiennictwa, to nie elegia na cześć jakiejś potęgi światowej, ziemskiej, to hołd złożony przez naród cały Tej, która tego narodu w przyszłości Panią i Królową być miała. Pieśń „Bogarodzica“ u świtu literatury polskiej, to jakby przepowiednia głosząca światu, że ta „gwiazda zaranna“, która zabłysła u kolebki narodu naszego, towarzyszyć mu będzie przez cały ciąg dziejów, po wsze czasy. W pieśni tej zamknięte są niejako najgłówniejsze artykuły wiary naszej, dlatego też staje się ona „katechizmem Polski“ i nie tylko kościelnym, lecz i narodowym jej hymnem. W czasach wojennych ten hymn narodowy przeradza się na hasło bojowe i jak jeden wspaniały okrzyk dobywa się z piersi tysięcy rycerzy zwyciężających wrogów krzyżackich pod Grunwaldem i towarzyszy odtąd wszystkim bojom polskim do pogromu Turków pod Wiedniem.

Obok hymnu „Bogarodzica“ jednym z najdawniejszych i najpopularniejszych nabożeństw w Polsce był różaniec święty. Z różańcem w rękę

dawny Polak rozpoczynał i kończył pracę dnia swego, z rozpamiętywania życia i męki Pańskiej czerpiąc siłę do walki życia. Z różańcem pracował na niwie ojczyściej, z nim bronił krańców Polski przed nawałą pogaństwa i wreszcie umierał, przesuając już prawie zdrętwiałymi palcami paciorki różańcowe i bezsilnymi ustami odmawiając jeszcze tę ulubioną modlitwę Najśw. Panny. Bractwa różańcowe od najdawniejszych lat zakładane były po miastach i wsiach polskich i stawały się ważnym czynnikiem religijno-społecznym. Do bractw tych należeli wielcy mężowie i królowie nasi, jak Zygmunt I-szy, Zygmunt August, Władysław IV-ty, do bractwa różańcowego zapisuje się w r. 1450 ognisko polskiej wiedzy: „Alma Mater Jagiellonica“ z rektorem na czele.

Podobnie jak różaniec, w ogromnej czci zostawał w dawnej Polsce szkaplerz Matki Boskiej. Dawne matrony nasze, obywatelki kraju, które nie wahały się oddawać synów swoich Ojczyźnie w ofierze, wysyłając ich na boje, drżącą ręką zawieszały im na piersiach szkaplerz, ten znak szczególnej opieki Najśw. Panny, wierząc, że:

„Nie tak zbrojny podczas wojny — żołnierz w szyszaku,
Jak w zbawiennym, dwójramiennym Maryi znaku.“

Dla rozpowszechnienia chwały imienia Bogarodzicy, szerzenia zamiłowania do życia w duchu prawdziwie chrześcijańskim powstają w Polsce w XVI. wieku stowarzyszenia t. zw. kongregacje maryjańskie. Najwybitniejsze osobistości społeczeństwa polskiego należą do kongregacji, a Sodalisci maryjańscy, głosząc cześć Niepokalanej Dziewicy, przykładem własnego życia wywierają zbawienny wpływ na poziom moralny ogółu. Zakłęcie: „jakem Sodalisi Marianus“ staje się najświętszą przysięgą Polaka. Stanowisko sodalisów, jako obrońców Dziewicy-Matki, przechowuje się w Polsce do czasów legionów; wspomnienie takiego legionisty, członka Sodalicyi mar., znajdujemy w III-ciej części Dziadów w postaci kaprała, który nie pozwoliwszy swym towarzyszom broni, Francuziskom, znieważać po pijanemu imienia Matki Chrystusowej, ocalony jest od śmierci, jaka spotyka wszystkich bluźnierców, ocalony on, Polak, „unus defensor Mariae“.

W dawnych miastach polskich na murach bram widniały wizerunki Najśw. Panny, która miała ochraniać te grody przed napadem nieprzyjaciół; historycy twierdzą, że żaden z zuchwałych zdobywców nie otworzył sobie bramy floryańskiej w Krakowie, dzięki obrazowi Matki Bożej, która stąd promienie Swej łaski na miasto rozsiewała. Cześć Matki Stworzyciela roznosiły po całej Polsce hejnały maryjańskie otrąbiane z wież kościelnych, cześć tę rozdzwaniały naokół stare dzwony świątyni gnieźnickich, krakowskich, dzwony, nieraz ulane ze spiżu, który huczał niegdyś w armatach pod Beresteczkiem lub Chocimem. Głos tych dzwonów potężny, doniosły zlewał się z cichym dźwiękiem z dalekich, wiejskich kościółków, a echo głos ten niesło hen w dal, szercząc cześć Maryi wzdłuż zielonych pól i ugorów, niw i borów polskich... I cześć ta widomie, rzec można, wzra-

stała z dnia na dzień, z roku na rok, ze stulecia w stulecie. Kobiety polskie już w poranku życia swych dzieci wszczepiały w ich serca gorącą miłość dla Bożej Rodzicielki, tej ucieczki grzeszników, pocieszycielki utrapionych. I każde dziecko polskie, budzące się do życia, uczące się wymawiać ten najświętszy wyraz „matka“, uczyło się już zawczasu w swem serduszkku łączyć z tem słowem pojęcie tej najlepszej Matuchny Bożej, która choć w niebiesiech króluje, nigdy jednak Swej opieki i miłości nie odmawia temu, kto się Jej z dziecięcą wiarą i ufnością oddaje. I tak to dziecko polskie z imieniem Najśw. Panny na ustach, z medalikiem Jej na piersiach, wchodziło w życie po to, by aż do końca dążyć w jasne Maryi ślady. I życie takie bywało często jedną zasługą w szczeniu czci i miłości Bogarodzicy, która w ten sposób przechodziła z pokolenia w pokolenie i ożywiła je. A Matka Boska tę cześć ziemi polskiej zawsze wdzięcznem przyjmowała sercem i narodowi, który coraz żarliwszą ku Niej gorzał miłością, nie szczędziła oznak swej świętej opieki. Ileż to miejsc w Polsce ubłogosławiła Matka Przenajświętsza łaskami Swemi? Od wieków tysiące narodu polskiego, jak jedna fala płynęły do cudownych obrazów Maryi, by tam oddać się Jej macierzyńskiej opiece, by tam u Jej stóp wyplakać wszystkie troski i bóle, uzyskać pocieszenie. Każdy chłopiec polski marzył nieraz przez życie całe o tem, by raz choćby po kilkudziesięciu-milowej pielgrzymce móżd dotrzeć do świętego obrazu Tej, co „Jasnej broni Częstochowy“, lub „w Ostrej świeci bramie“, a z królów polskich od Jagiełły do Poniatowskiego nie było żadnego, któryby choć raz nie klęczał u ołtarza Maryi Częstochowskiej, by tu błagać o błogosławieństwo dla Rzeczypospolitej, lub złożyć w ofierze chorągwie na wrogu zdobyte.

Błogosławiła Marya ziemi polskiej, która stawiała się Matką świętych, matką dzielnych królów i bohaterów. A wszyscy ci wielcy ludzie, to najgorętsi czciciele Królowej nieba: czy to Chodkiewicz, czy Żółkiewski, ów „niewolnik Maryi“, czy król St. Batory, nie rozpoczynający nigdy bez różańca żadnych spraw publicznych, czy to wielki Jan III., który krzyżem różańcowym błogosławi swe hufce pod Wiedniem, a z armat zdobytych na Turkach każe lać dzwony, by głosiły cześć Boga i chwałę Królowej wszystkich świętych za odniesione zwycięstwo. Zwycięstw takich jak pod Wiedniem mieliśmy ogromną ilość w historii naszej, a wszystkie one świadczą najwymowniej o nieustannej opiece Orędowniczki naszej nad nami. Owe wielkie bitwy pod Chocimem, Beresteczkiem, Kircholmem, owe najchlubniejsze chwile dziejowe, czyż to nie dowody miłosierdzia Matki Odkupiciela nad nami? Gdy zdawało się, że już, już nawała turecka zgębi chrześcijaństwo, że śmierć Polski jest niechybna, wtedy, do kogoż jak nie do Ciebie, o Bogarodzico, płynęły gorące modły rycerstwa i ludu Twojego, wtedy któż jak nie Ty, o „Panno, przeczyste zwróciłaś źrenice, I padły u nóg Twoich dwurogie księżycy“ (Gosławski). A Częstochowa, czyż to nie dzięki Maryi nie najwznioślejsza chwila dziejowa, czyż to nie cud nad cudy, gdy przenajświętsza Panienska na głos pokornych modłów pol-

skich synów białym płaszczem Swoim zastania Jasną Górę przed zagładą Szwedów?

I tak zawsze w chwilach największych nieszczęść i zamętów naród polski zwracał się o pomoc i wsparcie do Tej, którą nam Bóg dał „nie tylko piękną jako księżyc, aby nas pocieszyć, nie tylko wspaniałą jako słońce, aby nas oświecić, ale straszną i potężną jako szyk bojowy, aby nas obronić przed złowrogim nieprzyjacielem“. (H. Trzecieski).

Wreszcie gdy naród polski ze wszech stron czuł się zagrożony, gdy orężem swym nie mógł sprostać sile nieprzyjaciół i zwątpił w możliwość odwrócenia klęski, król polski Jan Kazimierz uwieńczył niepokalane skronie Najświętszej Dziewicy koroną Polski i wraz z całym narodem uroczysto poddał się opiece Tej, która jedna go ocalić mogła.

I odtąd Marya, Królowa korony polskiej, prowadzi w dalszym ciągu bieg dziejów naszych. Podczas gdy cała Europa ulega wpływowi liberalizmu płynącego z Francji, Polska, to przedmurze chrześcijaństwa, dzięki opiece swej Królowej, stoi wiernie przy wierze katolickiej, która, choć chwilami osłabiona, zawsze jednak wychodzi z prób ogniowych zwycięsko, a naród w przedsięwzięciach takich jak Konfederacja barska, w bohaterach takich jak Puławski, Kościuszko wita znów gorliwych czcicieli Maryi.

W dziejach porozbiorowych Najśw. P. Marya towarzyszy wiernym dzieciom Ojczyzny, idącym w lody Sybiru i tam za słupem granicznym Europy, w podziemnych kazamatach, wśród taczek, ukazuje się nieszczęśliwym zesłańcom, jak w „Lituanii“ Grottgera, jako jasna Zorza, Owa z dzieciątkiem, ze szramą przez lice i patrzy smętna... i blask sieje... i przynosi balsamiczną woń od polskich łąk i pól, zbóż i kwiatów.

Jak w historii, tak też w literaturze naszej, sztuce i nauce, Królowa Aniołów jest jasnym motywem, snującym się przez wszystkie prawie najważniejsze dzieła. Jeszcze po łacinie wielki Kopernik chwali tę najświętszą z świętych Panienkę; następnie Polska z czasów humanizmu i reformacji składa Maryi hołd w poezjach Szarzyńskiego i równocześnie mniej więcej w sławnym dziele polskiej sztuki snycerskiej w „Wniebowzięciu“ dłuta Wita Stwosza. Niepokalaną Dziewicę wielbi złotousty Skarga, a kult Królowej korony polskiej, wzrastający olbrzymio po obronie Częstochowy, znajduje swe odzwierciedlenie w rymach W. Kochowskiego w XVII-tym wieku. I cała późniejsza poezja polska — to jeden hymn, wzniesiony ku czci Najświętszej Panny. Zaleski w poematach swych głosi chwałę Maryi, chwałę, której „świat jako wielki nie ogarnie całej“. Siemieński, przejęty gorącą miłością ku Matce Bożej, w swej pieśni zwie Ją „słońcem w ciemności“, od którego szczęście jak rosa spływa mu w duszę. Pol w „Pieśni o ziemi naszej“ łączy męstwo i wiarę polską z nabożeństwem do Maryi. W poezji trzech wieszczów naszych również króluje Niepokalana Dziewica. Spotykamy Ją w „Przedświcie“ i w „Psalmie dobrej woli“ Krasieńskiego, w „Księdzu Marku“ i „Królu duchu“ Słowackiego, a litewski król poetów naszych tworzy najcudowniejszy z polskiej literatury „Hymn na dzień Zwiastowania“, w którym „uderza organ“ chwałę Matki Zbawiciela. I tak od zarania

poezyi naszej aż do czasów ostatnich, nie było, rzec można, większego poety, w którego lutni chociażby jedna struna nie dźwięczała ku czci tej Jutrzenki morza i ładu, „która tron Swój na stopie wsparwszy jasności — Rozświetla szlaki błędnych ciemności — Jak krzak Mojżeszów rozplamieniona“. (Zawistowska).

Tak w więc cała nasza historia, literatura, nauka i sztuka, jednym słowem przeszłość nasza, jest jednym dowodem tego, że Najśw. Panna była od wieków duszą duszy polskiej, sercem serca narodu naszego, Ona błogosławiła hufce rycerstwa naszego, które zbrojne w ryngrafy z Jej wizerunkiem, z pieśnią „Bogarodzica“, z hasłem „Jezus Marya“ na ustach, rzucało się w wir walki. Ona wreszcie stała się Królową korony polskiej, by nam, dziś rozerwanym na ćwierci, zjednać zbawienie u Stwórcy, by nas kiedyś „powrócić cudem na Ojczyzny łono“.

Dziesięć wieków mija, odkąd jesteśmy narodem katolickim, dziesięć wieków, podczas których tysiące przodków naszych żyło z Maryą i dla Maryi, podczas których „z ciał polskich — polskich dusz wyszło miliony z Jej świętem w śmierci na ustach imieniem“. (Kraśiński).

Cześć Najśw. Panny przez wszystkie te wieki rosła stopniowo i nie straciwszy nic na swojej mocy, dotarła do naszych czasów. I dzisiaj tak jak niema serca naprawdę polskiego, któreby nie kochało Mateńki Bożej z całą gorącością i wiarą, tak niema domu polskiego, w którymby nie jaśniał obraz Maryi, niema okolicy w Polsce, w którejby nie stał kościół N. Panny jakby na straży dusz wiernych. I w dalszym ciągu jak przed wiekami Marya odbiera cześć Swą przez bractwa, kongregacye, nasze cudne polskie nabożeństwa majowe, Marya staje się też ważnym czynnikiem w naszym życiu społecznym, bo wiele stowarzyszeń o charakterze przedtem tylko dewocyjnym, przeradza się dziś pod sztandarem Maryi na katolicko-społeczne.

Dziś, w roku jubileuszowym Najśw. Panny niepokalanie poczętej, my Polacy możemy sobie z dumą przyznać, żeśmy narodem u Niej uprzywilejowanym, żeśmy Ją, jak żaden inny gorąco ukochali.

„Dziś kiedy z świata całego piersi
Hymn uwielbienia do stóp Twych leci,
My polskie dzieci, my dziś najpierwsi
Jako Twe syny, jako Twe dzieci
Niesiem Ci cześć... Niepokalana.“

A z pośród tych dzieci, któż bardziej może miłość Twą uczuwać, o Ty przeczysta Królowo panięńska, jak nie my, polskie dziewczęta? Myśmy po przodkach naszych odziedziczyły wiarę w Ciebie i miłość ku Tobie, Matko Boża, nie poto jednak, by ją tylko przechowywać w świętym skarbcu pamiątek narodowych, lecz by ją szerzyć zawsze, potęgować i w życie nasze wprowadzać.

Najdroższa Matko nasza. my pragniemy cześć Twoją głosić nie w słowach tylko lecz w czynie, bo Ty nas wzywasz do tego, aby modlitwa ku Tobie nie osiadała tylko na wargach naszych, aby modlitwą były myśli i uczynki nasze, aby w dążeniu do zbawienia Ojczyzny najgorętszym zadaniem naszym było wprowadzenie Boga w każdą, choćby najdrobniejszą sprawę naszego życia i życia całego narodu.

Przenajświętsza Bogarodzico! my polskie dziewczęta z najszczerzą miłością zwracamy się ku Tobie, składamy Ci hołd, z głębi duszy wołając: „Matko pracujących naszych, bądź gwiazdą przewodnią pracy wiernych dzieci Twoich“.

O Królowo Korony polskiej módl się za nami!

Zofia Lewakowska,
uczenica VI-tej kl. licealnej.

SPIS KSIĄŻEK.

K L A S A

Przygotowawcza	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
<p>Katechizm wielki religii kat. (zatw. przez Episkopat Austr.).</p> <p>Szuster J., Dzieje biblijne starego i nowego przymierza.</p> <p>Próchnicki - Baranowski, Polska książka do czytania dla szkół wydziałowych żeńskich, Tom I.</p> <p>Konarski, Gramatyka.</p> <p>German - Petelenz, Ćwiczenia niem. dla I. kl.</p> <p>Langraf, Deutsche Sprachlehre, I. Teil.</p> <p>Boerner - Kukula - Stefan, Początki jęz. francuskiego, cz. I.</p> <p>Rawer, Dzieje Polski.</p> <p>Benoni, Krótki rys geografii.</p> <p>Rostański, Wiadomości z historii naturalnej.</p>	<p>Katechizm wielki religii kat. (zatw. przez Episkopat Austr.).</p> <p>Szuster J., Dzieje biblijne starego i nowego przymierza.</p> <p>Próchnicki - Baranowski, Polska książka do czytania dla szkół wydziałowych żeńskich, T. II.</p> <p>Mański, Gramatyka języka polskiego.</p> <p>Kummer-Stejskal, Deutsches Lesebuch für Mädchen-Lyzeen, I. Bd.</p> <p>Langraf, Deutsche Sprachlehre, I. Teil.</p> <p>Boerner-Kukula - Stefan, Wypisy języka francuskiego, cz. II.</p> <p>Larive et Fleury, La première année de grammaire.</p> <p>Semkowicz, Opowiadania z dziejów powszechnych, cz. I.</p> <p>Romer, Geografia dla kl. I-szej szkół średnich.</p> <p>Limbach, Zoologia i somatologia dla szkół licealnych żeńskich.</p> <p>Rostański, Botanika dla niższych klas szkół średnich, cz. I.</p> <p>Kranz, Arytmetyka i algebra, cz. I.</p>	<p>Katechizm wielki religii kat. (zatw. przez Episkopat Austr.).</p> <p>Szuster J., Dzieje biblijne starego i nowego przymierza.</p> <p>Próchnicki - Baranowski, Polska książka do czytania dla szkół wydziałowych żeńskich, Tom II.</p> <p>Mański, Gramatyka języka polskiego.</p> <p>Kummer-Stejskal, Deutsches Lesebuch für oesterr. Mädchen-Lyzeen, Bd. I.</p> <p>Langraf, Deutsche Sprachlehre, II. Teil.</p> <p>Boerner-Kukula - Stefan, Wypisy języka francuskiego, cz. III.</p> <p>Larive et Fleury, La première année de grammaire.</p> <p>Benoni-Majerski, Geografia monarchii austro-węg.</p> <p>Zaleski, Opowiadania z dziejów austro-węgr. i powszechnych.</p> <p>Limbach, Zoologia i somatologia dla szkół licealnych żeńskich.</p> <p>Rostański, Botanika dla klas niższych szkół średnich.</p> <p>Kranz, Arytmetyka i algebra, cz. I.</p>	<p>Jougan, Liturgika katolicka.</p> <p>Próchnicki, Wzory poezji i prozy dla użytku szkół średnich.</p> <p>Mański, Gramatyka języka polskiego.</p> <p>Kummer-Stejskal, Deutsches Lesebuch für oesterr. Mädchen-Lyzeen, Bd. III.</p> <p>Jahner, Deutsche Grammatik.</p> <p>Bechtel, Französisches Lesebuch für Mädchen-Lyzeen, I. Teil.</p> <p>Larive et Fleury, La deuxième année de grammaire.</p> <p>Baranowski - Dziedzicki, Geografia powszechna.</p> <p>Zakrzewski, Historia powszechna, Tom I.</p> <p>Putzger, Lewiński i Bojarski, Atlas historyczny.</p> <p>Limbach, Zoologia dla szkół licealnych żeńskich.</p> <p>Rostański, Botanika szkolna dla klas wyższych.</p> <p>Kranz, Arytmetyka i algebra, cz. II.</p> <p>Kawecki - Tomaszewski, Fizyka dla niższych klas szkół średnich.</p>	<p>Jougan, Historia Kościoła katolickiego.</p> <p>Tarnowski-Bobin, Wypisy polskie, cz. I.</p> <p>Mazanowski, Historia literatury polskiej.</p> <p>Mański, Gramatyka języka polskiego.</p> <p>Kummer-Stejskal, Deutsches Lesebuch für oesterr. Mädchen-Lyzeen, Bd. IV.</p> <p>Jahner, Deutsche Grammatik.</p> <p>Bechtel, Französische Chrestomathie.</p> <p>Claude-Fugé, Troisième année de Grammaire.</p> <p>Baranowski - Dziedzicki, Geografia powszechna.</p> <p>Lewicki, Dzieje Polski.</p> <p>Zakrzewski, Historia powszechna, Tom II.</p> <p>Łomnicki, Mineralogia i geologia dla wyższych klas szkół średnich.</p> <p>Kranz, Arytmetyka i algebra, cz. II.</p> <p>Jamrógiewicz, Geometria pogładowa dla niższych klas szkół średnich.</p> <p>Tomaszewski, Chemia dla wyższych klas gimnaz.</p>	<p>Szczeklik, Etyka.</p> <p>Tarnowski-Bobin, Wypisy polskie, cz. II.</p> <p>Mazanowski, Historia literatury polskiej.</p> <p>Mański, Gramatyka języka polskiego.</p> <p>Petelenz-Werner, Deutsches Lesebuch für die VII. Klasse.</p> <p>Jahner, Deutsche Grammatik.</p> <p>Bechtel, Französische Chrestomathie.</p> <p>Claude-Fugé, Troisième livre de Grammaire.</p> <p>Baranowski - Dziedzicki, Geografia powszechna.</p> <p>Lewicki, Dzieje Polski.</p> <p>Zakrzewski, Historia powszechna, Tom III.</p> <p>Łomnicki, Mineralogia i geologia dla wyższych klas szkół średnich.</p> <p>Kranz, Arytmetyka i algebra, cz. II.</p> <p>Jamrógiewicz, Geometria pogładowa dla wyższych klas szkół średnich.</p> <p>Kawecki - Tomaszewski, Fizyka.</p>	<p>Katechizm wielki religii kat. (zatw. przez Episkopat Austr.).</p> <p>Tarnowski-Bobin, Wypisy polskie, cz. II.</p> <p>Mazanowski, Historia literatury polskiej.</p> <p>Mański, Gramatyka języka polskiego.</p> <p>Kummer-Stejskal, Deutsches Lesebuch für oesterr. Mädchen-Lyzeen, Bd. VI.</p> <p>Jahner, Deutsche Grammatik.</p> <p>Bechtel, Französische Chrestomathie.</p> <p>Claude-Fugé, Troisième livre de grammaire.</p> <p>Finkel-Głabiński, Historia i statystyka monarchii austro-węgierskiej.</p> <p>Lewicki, Dzieje Polski.</p> <p>Zakrzewski, Historia powszechna, Tom III.</p> <p>Kranz, Arytmetyka i algebra, cz. II.</p> <p>Jamrógiewicz, Geometria pogładowa.</p> <p>Kawecki - Tomaszewski, Fizyka dla klas niższ.</p>

